

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Економічний факультет
Кафедра фінансів, обліку і аудиту

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА»

Виконав студент 2 курсу, групи МФК-21
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування
освітньо-професійної програми
«Фінанси та бізнес-аналітика»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Ковтун Валентин Сергійович

Керівник – доктор економічних наук, доцент
Дем'янчук Ольга Іванівна
Рецензент – к.е.н., доц. Харчук Ю.Ю.

«РОБОТА ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри фінансів,
обліку і аудиту _____ (проф., д.е.н. Дем'янчук О.І.)
(підпис)

Протокол № _____ від « ____ » _____ 2023 р.

Острог, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Капітал підприємства: сутність, класифікація та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства.....	5
1.2. Механізм управління капіталом підприємства.....	18
1.3. Система оцінки ефективності управління капіталом підприємства.....	34
РОЗДІЛ II	
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	43
2.1. Структурно динамічний аналіз капіталу підприємства.....	43
2.2. Оцінка показників ефективності використання власного капіталу підприємства.....	45
2.3. Аналіз основних показників, щодо ефективності управління капіталом підприємства.....	48
РОЗДІЛ III	
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	55
3.1. Необхідність механізму управління капіталом.....	55
3.2. Методи удосконалення управління капіталом.....	58
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Ефективність діяльності суб'єктів господарювання значною мірою залежить від забезпеченості їх достатнім обсягом капіталу. Будучи базою розвитку підприємств, капітал здійснює забезпечення інтересів як держави, так і власників та персоналу. Така ситуація пов'язана з розвитком підприємництва, формуванням нових організаційно-правових структур бізнесу враховуючи існуючі форми власності.

Визначення оптимального співвідношення між власними і позиковими фінансовими ресурсами впливає на незалежність та фінансову стійкість підприємств, а також сприяє отриманню ними прибутку і в кінцевому рахунку досягненню поставленої цілі їх функціонування. З метою забезпечення подальшого розвитку діяльності суб'єктів господарювання необхідно здійснювати ефективне управління капіталом, оскільки його розмір і динаміка є важливими факторами щодо визначення їх оптимальності. Значний внесок у дослідження питань, що пов'язані з управлінням капіталом суб'єкта господарювання здійснили такі вчені як І. Балабанов, М. Баканов, І. Бланк, С. Клименко, А. Поддєрьогін, О. Стоянова та інші.

Метою дослідження є визначення напрямів удосконалення механізму управління капіталом підприємства на основі обґрунтування теоретичних та оцінки практичних аспектів системи управління капіталом на досліджуваному об'єкті.

Досягнення визначеної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідити сутність капіталу, його класифікацію та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства;
- узагальнити методичні підходи до аналізу капіталу суб'єкта господарювання;
- дослідити базові положення управління капіталом підприємства; – надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»;

- проаналізувати фінансовий стан ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»;
- провести комплексний аналіз капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»;
- розробити та обґрунтувати рекомендації щодо удосконалення управління капіталом ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Об'єктом дослідження є механізм управління капіталом ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», а предметом – особливості взаємодії форм, методів та інструментів механізму управління капіталом досліджуваного об'єкта.

Предметом дослідження є капітал ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат». У роботі були застосовані наступні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: монографічний (при дослідженні питань щодо організації управління капіталом); структурно-логічний аналіз – в процесі дослідження дефініції «капітал підприємства»; метод фінансових коефіцієнтів (під час аналізу фінансового стану ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» та ефективності формування й використання капіталу); горизонтальний і вертикальний аналізи (в процесі аналізу формування капіталу), таблично-графічний метод (з метою відображення трендів окремих показників). Інформаційною базою для написання дипломної роботи стали навчальні посібники, підручники, монографії, періодичні видання, праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, фінансова звітність ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» за 2020 – 2022 рр.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Капітал підприємства: сутність, класифікація та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства

Капітал – це економічна категорія, яка відома давно, але отримала новий зміст в умовах ринкових відносин. Як головна економічна база створення і розвитку підприємства, капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу.

Питання сутності власного капіталу повсякчас вважалося найскладнішим, тому воно знаходилося під прицілом представників багатьох напрямів і шкіл економічної теорії. З підвищенням рівня економічного розвитку, змінювалося й трактування науковцями поняття «власного капіталу».

Уперше в історії власний капітал як об'єкт обліку був розглянутий у 1491 році в Італії. Тоді власний капітал визначали, як особистий засіб власника, що перебував у його власності, який вкладався ним у підприємство і отримувався ним в процесі підприємницької діяльності.

Для відображення в обліку інформації про власний капітал, був створений відповідний рахунок з назвою «капітал», який разом з рахунками, на яких відображались результати діяльності використовувався для визначення прибутків і збитків підприємства [1].

За дебетом рахунку «капітал» відображались активи підприємства, а за кредитом – джерела їх створення, тобто пасиви. З часом тлумачення сутності власного капіталу змінювалося, але не суттєво. Залежно від рівня розвитку науки, представники економічних вчень наділяли поняття «власний капітал» своїм значенням.

Під власним капіталом розуміли:

– вартість, що призводить до створення додаткової вартості;

- сукупність засобів виробництва та матеріальних благ;
- майнові та грошові цінності, що використовувались для створення торговельного чи промислового підприємства;
- блага та ресурси, вироблені в державі, які вона розподіляє для задоволення суспільних потреб;
- сума матеріальних цінностей, що були вкладені у підприємство для отримання прибутку та багато інших [1].

Для цілей економіки поняття капіталу трактується з двох сторін. З однієї сторони, під капіталом підприємства розуміють сумарну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, що інвестовані у формування активів підприємства. При цьому важливим є напрям вкладення засобів.

З іншого боку, розглядаючи джерела фінансування, можна зазначити, що капітал є можливістю і сукупністю форм мобілізації фінансових ресурсів з метою отримання прибутку. Виникнення терміну «власний капітал» в економічній теорії має об'єктивний характер, у фундаменті якого лежить узагальнення багаторічної практики.

Історичний аналіз цього терміну вказує на глибинний генезис і широту шляхів трактування власного капіталу, як економічної категорії. Серед науковців не існує єдності щодо трактування поняття «власний капітал». Проте, у загальному виразі, власний капітал виражає вартість власних засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів.

Власний капітал є однією з найбільш використовуваних категорій в економіці. Як джерело створення та основа розвитку підприємства, у процесі свого функціонування власний капітал забезпечує інтереси засновників та держави. Кожна організація, яка здійснює комерційну діяльність повинна мати визначений капітал, що представляє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Категорія власний капітал часто асоціюється з категорією «власність». Власний капітал є джерелом формування активів підприємства та гарантією захищеності прав його власників Загалом, на думку науковців, власний капітал можна трактувати у трьох аспектах:

- 1) економічному аспекті – вартість, що продукує додаткову вартість;
- 2) юридичному аспекті – атрибут відносин власності;
- 3) обліковому аспекті – джерело формування активів суб'єкта господарювання.

Юридичне значення капіталу полягає передусім у тому, що його розмір визначає межі мінімальної матеріальної відповідальності, які суб'єкт господарювання несе за своїми зобов'язаннями.

Економічна роль власного капіталу полягає в забезпеченні підприємства власними фінансовими ресурсами, необхідними як для початку, так і для продовження реальної господарської діяльності.

Власний капітал, як об'єкт обліку – це власні джерела підприємства, які без визначення терміну повернення внесені засновниками – фізичними або юридичними особами або залишені ними (засновниками) на підприємстві з прибутку після оподаткування. У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» власний капітал визначається, як частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [3].

Згідно з таким визначенням власного капіталу, можна зробити висновок, що у момент створення підприємства його власний (стартовий) капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками і оцінюється за вартістю майна підприємства [2].

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, доцільно відзначити його основні характеристики, які вказують на вагоме значення капіталу у виробничо-господарській діяльності підприємства:

- капітал підприємства є основним чинником виробництва. У системі факторів виробництва (капітал, земля, праця) капіталу належить пріоритетна роль, тому що він поєднує усі фактори в єдиний виробничий комплекс;

- власний капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять дохід. У даному випадку він може виступати ізольовано від виробничого фактора у формі інвестованого капіталу;

- власний капітал є головним джерелом формування добробуту його власників;

- власний капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості. У цій якості виступає насамперед власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. У сукупності з іншими факторами – формує базу оцінки ринкової вартості підприємства;

- динаміка власного капіталу підприємства є найважливішим показником рівня ефективності його господарської діяльності. Здатність власного капіталу до самозростання високими темпами характеризує високий рівень формування й ефективний розподіл прибутку підприємства, його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел [1].

В теперішніх умовах залишаються невирішеними проблеми методики обліку власного капіталу, зокрема, застосування елементів методу бухгалтерського обліку при обліку власного капіталу.

Ці елементи методу бухгалтерського обліку поширюються на всі об'єкти бухгалтерського обліку [4]:

- 1) документування (завдяки наявності документування операцій з власним капіталом забезпечується суцільне і безперервне спостереження за ними).

- 2) інвентаризація (завдяки інвентаризації перевіряється наявність власного капіталу на підприємстві).

- 3) оцінка (завдяки оцінці визначається загальний розмір наявних на підприємстві активів, що належать підприємству).

- 4) рахунки (завдяки рахункам узагальнюється інформація про формування, зміни та використання власного капіталу підприємства).

5) подвійний запис (завдяки подвійному запису відображається подвійний характер бухгалтерського обліку, пов'язаний з формуванням, змінами та використанням власного капіталу, він зумовлений необхідністю взаємопов'язаного відображення економічних явищ на рахунках бухгалтерського обліку).

б) баланс (завдяки балансу узагальнюються та групуються господарські записи про власний капітал підприємства на певну звітну дату).

7) звітність (завдяки фінансовій звітності характеризується не тільки формування, але й зміни та використання власного капіталу в аналітичних розрізах, що забезпечує отримання інформації для потреб управління, аналізу і контролю господарської діяльності підприємства).

Методичні прийоми бухгалтерського обліку власного капіталу взаємопов'язані, доповнюють один одного і в сукупності становлять єдине ціле – метод бухгалтерського обліку. За умови використання цих елементів методу бухгалтерського обліку власникам та іншим суб'єктам для управління, аналізу і контролю господарської діяльності підприємства надається інформація, яку управлінський персонал може використати з метою вирішення основних завдань бухгалтерського обліку: забезпечення збереження майна власника, визначення і розподілу прибутку, надання інформації для управління.

Використання цих елементів методу бухгалтерського обліку дозволить підвищити ефективність застосування методики обліку власного капіталу [5].

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, слід зазначити такі його характеристики (табл. 1.1).

Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.

Велику роль відіграє капітал в економічному розвитку підприємства і в забезпеченні інтересів держави, власників і персоналу виступає головним об'єктом фінансового управління підприємством.

Таблиця 1.1

Класифікація капіталу підприємства

Характеристика капіталу підприємства	Обґрунтування характеристики капіталу підприємства
1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва	В економічній теорії виділяють три основних фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність підприємств: капітал; земля та інші природні ресурси; трудові ресурси. У системі даних факторів виробництва капіталу відводиться пріоритетна роль, оскільки він об'єднує всі фактори в єдиний виробничий комплекс
2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід	У даній своїй якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактора – у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності
3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників	Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, так і в перспективному періодах. Частина капіталу, яка спрямована на задоволення поточних чи перспективних потреб його власників, перестає виконувати функцію капіталу. Капітал, який накопичується, повинен задовольнити потреби його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень майбутнього їх добробуту
4. Капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості	У даній якості, перш за все, виступає власний капітал підприємства, який визначає обсяг його чистих активів. Разом з тим, обсяг власного капіталу, який використовує підприємство, одночасно характеризує і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, які забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значимими факторами, формується база оцінки ринкової вартості підприємства
5. Динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності	Здатність власного капіталу до зростання високими темпами характеризує високий рівень формування і ефективний розподіл прибутку підприємства, його спроможність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. І навпаки, зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства

Джерело: [1]

На діючому підприємстві власний капітал має певні основні форми (рис. 1.1)[1].

Рис. 1.1. Форми функціонування власного капіталу підприємства

1. Статутний фонд характеризує початкову суму власного капіталу підприємства, інвестовану у формування його активів для початку здійснення господарської діяльності. Його розмір визначається статутом підприємства. Для

підприємств окремих сфер діяльності й організаційно-правових форм (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю) мінімальний розмір статутного фонду регулюється законодавством.

2. Резервний фонд (резервний капітал) є зарезервованою частиною власного капіталу підприємства, призначеного для внутрішнього страхування його господарської діяльності. Розмір даної резервної частини власного капіталу визначається установчими документами. Формування резервного фонду здійснюється за рахунок прибутку підприємства (мінімальний розмір відрахувань прибутку в резервний фонд регулюється законодавством).

3. Спеціальні (цільові) фінансові фонди, до яких належать цілеспрямовано сформовані фонди власних фінансових засобів з метою їх наступних цільових витрат. У складі цих фінансових фондів виділяють звичайно амортизаційний фонд, ремонтний фонд, фонд охорони праці, фонд спеціальних програм, фонд розвитку виробництва тощо.

Порядок формування й використання засобів цих фондів регулюється статутом й іншими установчими та внутрішніми документами підприємства.

4. Нерозподілений прибуток характеризує частину прибутку підприємства, що був отриманий у попередньому періоді та не використаний на споживання власниками (акціонерами, пайовиками) й персоналом. Ця частина прибутку призначена для реінвестування на розвиток виробництва.

5. Інші форми власного капіталу, до яких належать розрахунки за майно при передачі його в оренду, розрахунки з учасниками стосовно виплати їм прибутків у формі відсотків або дивідендів і деякі інші, відображені в першому розділі пасиву балансу [1].

Управління власним капіталом пов'язане не тільки з забезпеченням ефективного використання вже накопиченої його частини, але і з формуванням власних фінансових ресурсів, що забезпечують майбутній розвиток підприємства. Власні фінансові ресурси класифікуються за певними джерелами (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства

№ з/п	Джерела	Склад джерел
1.	Внутрішні джерела	1. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства. 2. Амортизаційні відрахування від основних засобів і нематеріальних активів. 3. Інші внутрішні джерела формування власних фінансових ресурсів
2.	Зовнішні джерела	1. Залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. 2. Одержання підприємством безплатної фінансової допомоги. 3. Інші джерела формування власних фінансових ресурсів

Джерело [1]

У складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, він формує переважну частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно, і ріст ринкової вартості підприємства. Певну роль у складі внутрішніх джерел виконують також амортизаційні відрахування, особливо на підприємствах із високою вартістю власних основних засобів і нематеріальних активів; проте суму власного капіталу підприємства вони не збільшують, а лише є засобом його реінвестування. Інші внутрішні джерела не грають помітної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів підприємства.

У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить залученню підприємством додаткового пайового (шляхом додаткових внесків у статутний фонд) або акціонерного (шляхом додаткової емісії та реалізації акцій) капіталу. Для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути надана їм безплатна фінансова допомога, яка надається, як правило, лише окремим державним підприємствам. До числа інших зовнішніх джерел входять безплатно передані підприємству матеріальні та нематеріальні активи, що включаються до складу його балансу.

Формування фінансових ресурсів підприємства здійснюється за рахунок власних та запозичених коштів. Загальна сума фінансових ресурсів складається у кожного окремого підприємства з таких елементів:

Власний капітал: статутний (пайовий) капітал, додатково вкладений капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток тощо;

Забезпечення наступних витрат та платежів;

Довгострокові зобов'язання;

Поточні зобов'язання.

Так, власний капітал - це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Величина власного капіталу визначається як алгебраїчна сума його складових елементів:

статутного капіталу, який відображає зафіксовану в установчих документах загальну вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства, або пайового капіталу, який відображає суму пайових внесків членів спілок та інших підприємств, що передбачена установчими документами.

додаткового капіталу, який відображає суму, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість.

іншого додаткового капіталу, що представляє суму дооцінки необоротних активів, вартість активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб та інші види додаткового капіталу.

резервного капіталу, який відображає суму резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) – суми прибутку, яка реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку.

неоплаченого капіталу, який відображає суму заборгованості власників (учасників) за внесками до капіталу.

вилученого капіталу, який показує фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників [1].

Внутрішнім називається фінансування, якщо воно здійснюється за рахунок коштів, одержаних від діяльності підприємства (прибуток, амортизаційні суми, грошові кошти, одержані від продажу майна, стійкі пасиви). Початкове формування фінансових ресурсів відбувається в момент створення підприємства за рахунок статутного капіталу. Статутний капітал - це майно підприємства, створене за рахунок внесків засновників і величина якого регулюється законодавством.

Зовнішнє фінансування - це кошти, не пов'язані з діяльністю підприємства.

До них належать:

1) кошти, які мобілізуються на фінансовому ринку:

продаж акцій, облігацій;

кредит;

операції з валютою та дорогоцінними металами;

проценти і дивіденди за цінними паперами інших емітентів.

2) кошти, які підприємство одержує в порядку перерозподілу:

державні бюджетні субсидії;

страхові відшкодування;

фінансові ресурси, що поступають від галузевих структур, асоціацій, концернів [1].

Кредит - це надання відповідних грошових сум в борг на певний час за відповідну плату (проценти).

Майновий кредит - передача в борг нерухомості або інших матеріальних цінностей. Тому такі форми фінансування як оренда і лізинг є спільними формами довгострокового фінансування.

Оренда - засноване на договорі строкове і відшкодоване володіння та користування майном.

В оренду можуть бути передані:

земля та інші природні ресурси;

структурні підрозділи або підприємство в цілому;

окремі будівлі, транспортні засоби, обладнання;

інші матеріальні цінності.

Розрізняють оперативний і фінансовий лізинг.

Оперативний лізинг передбачає надання лізеру права користування матеріальними цінностями лессора на термін їх повної амортизації з обов'язковим збереженням права власності лессора на орендоване майно та його обов'язкове повернення.

Фінансовий лізинг передбачає придбання лессором майна на замовлення лізера і передачу його лізеру в користування на термін, не менший, ніж термін повної амортизації, з обов'язковою наступною передачею права власності на майно лізеру.

Амортизаційні відрахування в разі оперативного лізингу нараховуються ліссером, а в разі фінансового лізингу - лізером і використовуються ними на повне відновлення наданих в оренду основних фондів [1].

Важливою формою фінансування підприємства є випуск цінних паперів - акцій та облігацій.

Акція - це цінний папір, який засвідчує право його власника на частку майна і прибутку акціонерного товариства.

Облігація - кредитний цінний папір, який підтверджує внесення грошової суми і зобов'язання повернути номінальну вартість цього паперу в передбачений термін з виплатою фіксованого проценту. Виручка від продажу облігацій не належить до власного капіталу підприємства.

У деяких випадках в момент виникнення зобов'язання його сума визначається із застосуванням попередніх аналітичних чи експертних оцінок. Такі зобов'язання називають забезпеченнями наступних витрат та платежів. Наприклад, підприємство, яке реалізує продукцію з гарантією, бере на себе зобов'язання забезпечувати її ремонт або заміну протягом гарантійного терміну. Оскільки конкретна сума витрат та час їх виникнення залежать від майбутніх подій, у звітному періоді, коли була реалізована продукція, підприємство змушене створити відповідний резерв, виходячи з попереднього досвіду та прогнозних оцінок фахівців.

Довгострокові зобов'язання включають до свого складу: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання.

До поточних зобов'язань звичайно належать:

заборгованість по розрахунках з бюджетом по податках та інших платежах;
кредиторська заборгованість постачальникам і підрядчикам за отримані від них товари, роботи, послуги;

заборгованість з оплати праці;

заборгованість зі страхування;

авансові платежі замовників;

короткострокові кредити банку;

нараховані до сплати дивіденди, відсотки тощо.

Сутність власного капіталу підприємства проявляється через його функції.

На наш погляд, серед них можна виокремити такі основні:

- Функція заснування та введення в дію підприємства. Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання.

- Функція відповідальності та гарантії. Як уже було зазначено, статутний капітал є свого роду кредитним забезпеченням для кредиторів підприємства. Власному капіталу в пасиві балансу відповідають чисті активи в активній стороні балансу. Чим більший власний капітал підприємства, зокрема статутний капітал, тим більших збитків може зазнати підприємство без загрози інтересам кредиторів, отже, тим вищою є його кредитоспроможність.

- Захисна функція. У той час, як попередня функція характеризує значення власного капіталу та статутного капіталу для кредиторів, захисна функція показує, яке значення має власний капітал для власників. Чим більший власний капітал, тим краще захищеним є підприємство від впливу загрозованих для його існування факторів, оскільки саме за рахунок власного капіталу можуть покриватися збитки підприємства. Якщо в результаті збиткової діяльності

відбувається перманентне зменшення власного та статутного капіталу, то підприємство може опинитися на межі банкрутства.

- Функція фінансування та забезпечення ліквідності. Внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти. Вони можуть використовуватися для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, а також для погашення заборгованості по позичках. Це, у свою чергу, підвищує ліквідність підприємства, з одного боку, та потенціал довгострокового фінансування, з іншого. База для нарахування дивідендів і розподілу майна. Одержаний протягом року прибуток або розподіляється та виплачується власникам корпоративних прав у вигляді дивідендів, або тезаврується (спрямовується на збільшення статутного чи резервного капіталу). Нарахування дивідендів, як правило, здійснюється за встановленою ставкою відповідно до частки акціонера (пайовика) в статутному капіталі. Аналогічним чином відбувається розподіл майна підприємства у разі його ліквідації чи реорганізації.

- Функція управління та контролю. Згідно із законодавством власники підприємства можуть брати участь в його управлінні. Найвищим органом АТ чи ТОВ є збори учасників товариства, які призначають керівні органи та ревізійну комісію. Фактичний контроль над підприємством здійснює власник контрольного пакета його корпоративних прав. Володіння контрольним пакетом дає можливість проводити власну стратегічну політику розвитку підприємства, формувати дивідендну політику, контролювати кадрові питання. Таким чином, статутний капітал забезпечує право на управління виробничими факторами та майном підприємства [2].

Таким чином, при розгляді питання сутності та значення капіталу в фінансово-господарській діяльності підприємства ми можемо зробити висновок, що власний капітал є надзвичайно важливим елементом діяльності підприємства. Оскільки, власний капітал забезпечує формування власних фінансових ресурсів, що в свою чергу забезпечують майбутній розвиток

підприємства. Але при цьому й є небезпека втратити фінансову незалежність через велику частку залучених коштів.

1.2. Механізм управління капіталом підприємства

Управління капіталом – це система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства [2].

Управління капіталом підприємства направлене на вирішення таких основних завдань [2]:

- 1) формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- 2) оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- 3) забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику;
- 4) забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності;
- 5) забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- 6) забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- 7) забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;
- 8) оптимізація обороту капіталу;
- 9) забезпечення своєчасного реінвестування капіталу. Управління капіталом підприємства, як і весь процес управління, в залежності від термінів має два напрями: стратегію і тактику управління [2], що тісно пов'язані між собою.

Під стратегією розуміється загальний напрямок і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Стратегія розвитку підприємства пов'язана з необхідністю залучення додаткових фінансових ресурсів для оновлення своєї матеріально-технічної бази. Встановлюючи визначені правила й обмеження, стратегія дозволяє сконцентрувати зусилля на тих варіантах рішень, що не суперечать обраному напрямку управлінської діяльності. Тактика управління — це конкретні методи і прийоми досягнення поставленої мети у визначеній ситуації й у визначений момент часу. Завдання тактики управління — вибір найбільш оптимального рішення і способів його втілення в ситуації, яка склалася [3].

Налагоджений механізм управління капіталом передбачає [4]: чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді; удосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання усіх видів капіталу; розроблення напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їхнього аналізу і запровадження; розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами; розроблення загальної стратегії управління капіталом; використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема під час аналізу і планування; орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом.

Рівень ефективності господарської діяльності підприємства визначається цілеспрямованим формуванням його капіталу. Ефективно діюча система формування капіталу в межах підприємства дозволяє максимізувати його ринкову вартість, забезпечити фінансову стійкість й рентабельність та мінімізувати ризики фінансово-господарської діяльності в довгостроковому періоді.

Оцінку функціонування системи стратегічного управління формуванням і використанням капіталу підприємства доцільно здійснювати на основі аналізу загальної стратегії підприємства в розрізі функцій менеджменту. В основі стратегії формування та використання капіталу підприємства покладено вибір

ресурсного забезпечення функціонування підприємства, розробка системи організаційних, економічних та фінансових орієнтирів його діяльності у сфері формування та використання фінансових ресурсів для досягнення перспективних цілей з урахуванням потенційних можливостей підприємства. Напрями управління капіталом підприємства поділяються на [5]: управління власним капіталом (полягає у визначенні та реалізації політики щодо формування власного капіталу за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел); управління залученим капіталом (полягає у визначенні та реалізації політики щодо збільшення капіталу підприємства за рахунок таких внутрішніх джерел, як додаткові внески учасників (засновників), випуск акцій тощо); управління позиковим капіталом (полягає у визначенні та реалізації політики щодо збільшення капіталу підприємства за рахунок таких зовнішніх джерел, як банківський кредит, товарний (некомерційний) кредит, емісія облігацій тощо).

До власних коштів формування капіталу належать наступні складові: зареєстрований капітал, тобто капітал підприємства, утворений від внесків засновників; амортизаційні відрахування; дохід, в аспекті прирощення вартості підприємства за рахунок продажу товарів та послуг та прибуток. До зовнішніх джерел формування капіталу належать: кредити як довгострокові, так і короткострокові, стійкі пасиви та кредиторська заборгованість. Співвідношення власного і позиченого капіталу, який використовується підприємством у процесі своєї господарської діяльності формує структуру капіталу.

Структура капіталу, яка використовується підприємством, визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної його діяльності, справляє активний вплив на кінцеві результати цієї діяльності. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності активів і власного капіталу (тобто на рівень економічної і фінансової рентабельності підприємства), визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості і платоспроможності (тобто рівень основних фінансових ризиків), формує співвідношення доходності і ризику у процесі розвитку підприємства.

В умовах ринкової економіки для підприємств усіх форм власності й організаційно-правового статусу основними джерелами формування фінансового капіталу виступають як власні, так і позикові кошти [3]. Існують такі базові стратегії управління капіталом: консервативна, метою якої є отримання дохідності вищої, ніж за банківськими депозитами за значно менших ризиків, ніж на ринку акцій; збалансована, де очікується отримання дохідності, що порівнюється з середньоринковою за найліквіднішими акціями, але з меншим ризиком; ризикова, де метою є отримання максимального приросту активів; індексна призначена для інвесторів, які мають на меті отримання інвестиційного доходу з портфеля цінних паперів, сформованого на основі індексу [2].

Структурними елементами системи стратегічного менеджменту формування та використання капіталу є дві підсистеми: система, яка управляє процесом акумуляції та розподілу фінансових ресурсів (суб'єкти управлінського процесу) та система, якою управляють в процесі формування та розподілу капіталу (об'єкти управлінського впливу). Головним суб'єктом системи управління фінансовим капіталом підприємства є менеджмент компанії різних рівнів управління. Топ-менеджмент компанії (керуюча система) є головним генератором ідей та рішень у сфері формування капіталу, менеджери нижчих ланок управління безпосередньо задіяні також у виконанні (реалізації) управлінських рішень вищого керівництва [2].

Об'єктом управління в системі мобілізації та використання капіталу (керованою системою) є процес залучення фінансових ресурсів з внутрішніх і зовнішніх відносно суб'єкта господарювання джерел, мобілізація капіталу на фінансових ринках; управління його структурою, середньозваженою вартістю та сукупністю фінансових ризиків, пов'язаних з акумуляцією фінансових ресурсів та ефективне його використання в процесі фінансово-економічної діяльності підприємства.

Враховуючи, що процес формування власного капіталу повинен здійснюватися на основі чітко встановленого механізму і відповідати критеріям щодо достатності капіталу та підвищення прибутковості підприємства, тому в

основу побудови системи управління власним капіталом повинно бути покладено системне поєднання функцій, методів та системи забезпечення, що ґрунтуються на базі принципів ефективного управління власним капіталом та об'єктивно існують як економічні закономірності, а також формуються суб'єктами управління власним капіталом підприємства для досягнення інтересів його засновників та акціонерів. Отже, система управління власним капіталом підприємства, на нашу думку, має містити такі складові: мету та завдання; сукупність принципів та функцій управління власним капіталом підприємства; суб'єктно-об'єктні взаємозв'язки; методи та інструменти управління власним капіталом; забезпечення та напрямки реалізації основних засад управління власним капіталом [5].

Також важливим елементом управління капіталом підприємства є управління інтелектуальним капіталом підприємства.

В умовах швидких технологічних змін та динамічної конкуренції головним ресурсом підвищення конкурентоспроможності підприємства стає його інтелектуальний капітал (ІК). ІК все більше і більше визначає успіх підприємства і стратегію його розвитку.

Зростаюче значення ІК у конкурентній боротьбі, розширення масштабів його використання, а також специфіка потребують виокремлення в корпоративному менеджменті особливого виду діяльності – управління ІК. Взаємодія стратегічного менеджменту підприємства та управління ІК веде до їх інтеграції, оскільки саме він повинен закладати основу стратегічного розвитку підприємства.

Тенденції зростання і впливу також свідчать про актуальність розбудови стратегічного менеджменту ІК. Проблематика управління ІК в сучасних умовах дуже складна і різнобічна. Різні аспекти досліджуваного питання розглянуті у доробку Л. Лукичової [2], О.Кендюхова [4], І. Журавльової [5], О. Морозова [6], В. Іноземцева, Б.Леонтєва [7] та ін.

Значний внесок у дослідження різних аспектів формування і використання ІК внесли такі вчені, як С. Бандур, Д. Богиня, О. Грішнова, І. Петрова. На

сьогоднішній день управління ІК здійснюється у більшості випадків інтуїтивно та не пов'язується з економічними цілями, які переслідують підприємства. На це впливає недостатнє теоретичне вивчення питання та відсутність досвіду застосування аналітичних процедур у стратегічному менеджменті ІК в практиці вітчизняного господарювання.

Тому проблема управління ІК підприємства є досить актуальною і потребує детального дослідження. Управління інтелектуальним капіталом – це процес внесення змін у параметри формування та використання ІК для досягнення підприємством поставлених економічних цілей [9].

Схожої думки притримується і Л. Лукичова [6], яка під процесом управління інтелектуальними активами (ІА) розуміє сукупність дій та заходів, спрямованих на забезпечення ефективного планування, організацію та контроль процесів формування, розвитку та використання ІА підприємства, а також мотивації процесів накопичення та примноження ІА.

Говорячи про економічні цілі, які прагне досягти підприємство при управлінні ІК, можна визначити основну мету управління ІК, яка полягає у досягненні максимального результату від використання ІА при мінімізації затрат на ці активи, які виникають на різних стадіях розробки та реалізації наукомісткої продукції [5]. При вивченні управління ІК підприємства, необхідно визначитися із об'єктом управління. Об'єктами стратегічного управління ІК підприємства є власник капіталу, споживачі, об'єкти інфраструктури, стратегія та складові ІК підприємства [7]. До структурних елементів ІК належить людський, структурний, споживчий капітал [6]. На думку О. Кендюхова [8], інтелектуальна праця лежить в основі процесу управління ІК.

З одного боку, інтелектуальна праця є характеристикою управління як виду діяльності, а з іншого – об'єктом управління, тому що інтелектуальна праця – сутнісна основа процесу створення інтелектуального продукту і відтворення ІК.

Відповідно, управління інтелектуальною працею співробітників, які мають за об'єкти праці ІК (як засіб праці) й інтелектуальний продукт (як результат праці), є складовою частиною механізму управління цим ресурсом. Вчений

визначає інтелектуальну працю як цілеспрямовану інтелектуальну діяльність людини для створення, збереження або видозміни продуктів, надання послуг, накопичення і передачі інформації, що йдуть на задоволення матеріальних і духовних потреб [9].

Зміст інтелектуальної праці формується під впливом двох головних параметрів, які можна виділити як головні ознаки її класифікації – ступеня креативності та кваліфікаційної складності інтелектуальної праці.

Ступінь креативності трудової діяльності розрізняється залежно від частки елементів творчої та нетворчої інтелектуальної праці, які містяться в ній. Ступінь кваліфікаційної складності інтелектуальної праці визначається її структурою: змістом і кількістю складових її функціональних елементів (систематизація, аналіз, обґрунтування, розробка тощо), їхньою розмаїтістю, новизною, а також умовами виконання [4].

Іншої думки притримується Л. Лукичова, яка вважає, що основним ресурсом формування ІА вважається інформація, а управління процесом формування та використання ІА значною мірою визначається рівнем управління інформаційними потоками, які циркулюють всередині організації та поза нею [2].

Підсистема управління ІА покликана координувати процес руху інформації, яка утворює інформаційно-інтелектуальні ресурси та трансформується у результати інтелектуальної праці [2].

Тобто інформаційний потік, який трансформується у продукти інтелектуальної праці та власне інтелектуальна праця лежать в основі процесу управління ІК.

Оцінка об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) дозволяє визначити вартість продуктів інтелектуальної праці в грошовому еквіваленті [7]. Тобто управління інтелектуальною працею можна оцінити за допомогою її продуктів – ОІВ. Усебічна характеристика інтелектуальної праці щодо кожного працівника і колективу слугує необхідною базою для оцінки відповідності персоналу

вимогам, які впливають із цілей праці, у вирішенні завдань управління ІК підприємства [4].

Завдання управління ІА [2]: планування, організація, контроль та регулювання процесів створення і розвитку ІА;

створення атмосфери інноваційного сприйняття, забезпечення розвитку співробітників та їх мотивація до накопичення та примноження ІА;

створення організаційно-методичної бази управління ІА та умов для її ефективного використання; організація, контроль та регулювання процесу руху інформаційних потоків, які циркулюють всередині підприємства, а також між підприємством та зовнішнім середовищем;

планування, організація та контроль процесу формування портфеля прав на ОІВ як інструменту регулювання товарних ринків; планування, організація, контроль і регулювання процесів використання ІА у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.

Управління ІК потребує створення організаційного механізму, який дозволяє відстежувати зміни в організації і сприяє розробці конкретних рекомендацій щодо ефективного управління його складовими, а також розкриттю додаткової інформації про склад ІА у примітках до фінансової звітності [8].

Взагалі будь-який механізм управління можна розглядати як систему елементів управління (цілей, функцій, методів, структури, суб'єктів управління) й об'єктів управління, в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію об'єктів управління і яка має вхідні передумови і результуючу реакцію [4].

Під механізмом управління ІК О. В. Лапін [9] розуміє «сукупність дій і заходів, спрямованих на забезпечення ефективного планування, організації та контролю процесів формування, розвитку та використання результатів інтелектуальної діяльності, а також мотивації процесів накопичення і зростання інтелектуального потенціалу». Механізм управління ІК має, насамперед, організаційно-економічну природу, що робить гносеологічно і, відповідно,

термінологічно правильну назву «організаційно-економічний механізм управління ІК» [10].

Таким чином, можна сформулювати визначення: організаційно-економічний механізм управління ІК підприємства є системою елементів (цілей, функцій, методів, організаційної структури і суб'єктів) та об'єктів (видів ІК) управління, в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію інтелектуальних ресурсів, яка має вхідні впливи у формі зовнішніх вимог і результуючу реакцію у вигляді економічного ефекту [10].

Головне завдання організаційно-економічного механізму управління ІК забезпечити його ефективне використання і розвиток. Диференціація основної функції, перехід до окремих завдань є найважливішим методологічним питанням.

Відповідно, з огляду на головне завдання, призначення організаційно-економічного механізму управління ІК повинне полягати у:

формуванні системи управління ІК підприємства і забезпеченні її адекватності зовнішнім і внутрішнім умовам діяльності підприємства; забезпеченні ефективного функціонування ІК; відтворенні ІК;

раціональному використанні всіх видів ІК; реалізації стимулів, спрямованих на ефективне використання і відтворення ІК;

створенні нормативної бази управління ІК з метою обґрунтування управлінських рішень, які приймаються;

розподілі обов'язків між суб'єктами управління ІК. Як і будь-яка система управління, організаційно-економічний механізм управління ІК складається з двох підсистем - керуючої та керованої, які перебувають у діалектичному взаємозв'язку.

У даному випадку керована підсистема представлена ІК і його функціями. Розуміння методу управління ІК враховує ці дві підсистеми. Метод управління ІК – це цілеспрямований порядок діяльності управляючої підсистеми і

використання управлінських ресурсів щодо керованої підсистеми (видів ІК) при дотриманні встановлених умов і обмежень [4].

В організаційно-економічному механізмі управління ІК існують такі методи управління [4].:

– Організаційні (визначення структури, цілей, завдань та функцій органів управління ІК; затвердження адміністративних норм та нормативів у сфері управління ІК; видання наказів та розпоряджень; інструктування; відбір, підбір та призначення кадрів управління ІК; розробка посадових інструкцій; затвердження методик та рекомендацій; розробка іншої регламентуючої документації; встановлення адміністративних санкцій та заохочень тощо).

– Економічні (інвестування в ІК; ринкові завдання з використання ІК; виробничі завдання з використання ІК; обмеження з використання ресурсів; ціноутворення на інтелектуальні ресурси; матеріальне стимулювання праці суб'єктів управління ІК; витрати на просування торговельних марок; витрати на матеріальне стимулювання лояльності тощо).

– Соціально-психологічні (формування корпоративних цінностей, принципів та норм поведінки з метою підвищення творчої активності; створення творчої атмосфери у колективі; позиціонування та іміджеві рекламування торговельної марки (відносно до марочного капіталу); психологічний вплив на клієнтів з метою їх утримання (відносно до клієнтського капіталу); заходи PR тощо).

– Правові (застосування законів та інших нормативно-правових актів із захисту авторських прав, прав інтелектуальної власності на торговельні знаки, промислові зразки, винаходи тощо; застосування правових актів захисту прав інтелектуальної власності до регламентації відносин між суб'єктами управління ІК і його власниками, а також до захисту від недобросовісної конкуренції та інтелектуального піратства). Організаційно-економічний механізм управління ІК повинен передбачати раціональне сполучення відповідних методів управління, яке у свою чергу має забезпечити ефективну реалізацію функцій ІК і досягнення поставлених цілей [4].

Виходячи з того, що процес управління ІК здійснюється за допомогою інтелектуальної праці, ми вважаємо, що мотиваційний механізм останньої є важливим елементом організаційно-економічного механізму управління ІК підприємства. Мотиваційний механізм інтелектуальної праці – це сукупність закономірних зв'язків і відносин, що визначають перехід від актуалізованих потреб (інтересів) індивідів, що реалізуються за допомогою трудової інтелектуальної діяльності, до трудової поведінки [5].

Оскільки найважливішою характеристикою, організаційно-економічного механізму управління є саморегульованість, це передбачає постійну оцінку ефективності управління і виконання корегуючи дій за результатами цієї оцінки. Тому ключовим елементом цього механізму є система оцінки ефективності управління, яка є основою для ухвалення управлінських рішень.

Отже, організаційно-економічний механізм управління ІК є саморегульованою системою елементів управління (суб'єктів управління, цілей, функцій, структури управління, методів управління ІК, критеріїв та методів оцінки ефективності управління ІК), у якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію ІК і яка має вхідні впливи у формі зовнішніх вимог і вихідну реакцію у вигляді результатів використання і відтворення ІК [8].

Так як головне призначення механізму управління ІК – формування системи управління ІК підприємства, розглянемо її структуру детальніше. Система управління ІК – сукупність стратегічно узгоджених і пов'язаних між собою методів і засобів управління ІК, спрямована на збільшення вартості та результативності ІК і бізнесу загалом [11,12].

Впровадження систем управління ІК для реалізації в економіці підприємств досліджено О. Морозовим [11, 13]. Згідно з його поглядами, таке впровадження приведе до чіткого розуміння суті ІК у керівників підприємств і дозволить використовувати його як ефективний ресурс економічного розвитку та отримання додаткової вартості, дасть можливість розробити стратегію та

систему управління ІК підприємств і примусить інвентаризувати чинну систему захисту прав інтелектуальної власності.

Розробка і впровадження системи управління ІК дає можливість підприємству самостійно створювати ОІВ, залучати власні та сторонні ОІВ в господарський оборот, ефективно використовувати їх як ресурс, а також захищати їх від нерівномірного використання для одержання додаткового доходу, забезпечення інвестиційної привабливості та конкурентних переваг підприємства [11].

Взаємодія стратегічного менеджменту підприємства та управління ІК веде до їх інтеграції, оскільки ІК повинен лежати в основі стратегічного розвитку підприємства. Тенденції зростання і впливу ІК також свідчать про актуальність розбудови стратегічного менеджменту ІК. Саме використання ІК підприємства дозволяє подолати негативні чинники нестабільного зовнішнього середовища.

Існують наступні передумови організації самостійної системи управління ІК в складі системи управління підприємством [2]:

- Різноманіття форм і видів ІА наукомісткого підприємства.
- Необхідність розробки стратегії і тактики в області управління ІК.
- Широкий перелік функцій управління ІК.
- Значна кількість служб, підрозділів і контрагентів підприємства, які беруть участь у процесі генерації і перетворення інформації про ІА.
- Необхідність координації взаємодії служб, підрозділів і контрагентів підприємства, що беруть участь в процесі управління ІА.
- Специфіка інструментів і методів управління ІК.
- Висока дохідність угод з ОІВ.
- Високий ризик виникнення недобросовісної конкуренції.
- Розуміння керівниками наукомістких підприємств необхідності розвитку процесів управління ІК.

На думку Леонтьєва [14], система управління ІК має включати такі підсистеми: управління асортиментом і якістю виробів і їх попитом, управління

ефективністю технологій виробництва і реалізацією виробу, управління вартістю капіталу, управління майновими та немайновими правами.

Проте сучасні підприємства вимагають виділення інших підсистем [9]:

- Підсистема управління НДДКР і технологічними інноваціями.
- Підсистема управління організаційно-методичною базою управління ІА.
- Підсистема управління зовнішньою інформацією і комунікаціями.
- Підсистема управління комерціалізацією ІА і оцінювальною діяльністю.
- Підсистема управління інноваційним потенціалом і розвитком співробітників.
- Підсистема управління внутрішньою інформацією і комунікаціями.
- Підсистема управління портфелем прав на ІА.

Більшість функцій управління ІК виконується патентно-інформаційними, маркетинговими, фінансовими та іншими підрозділами вітчизняного підприємства, в той час, як західні фірми прагнуть забезпечити інтеграцію та координацію базових функцій управління шляхом створення особливого підрозділу чи відділу, який займається виключно питаннями управління ІК.

Створення такого підрозділу дозволяє сконцентрувати всі базові функції в рамках однієї структурної одиниці, підвищуючи тим самим обґрунтованість прийняття управлінських рішень на всіх етапах створення та використання ІА за рахунок оптимізації циркуляції відповідних інформаційних потоків всередині підприємства і за його межами [12].

Однак, незалежно від того, планує підприємство створити окремий підрозділ, який займається управлінням ІК, чи вирішує розділити функції управління між існуючими підрозділами, воно повинне забезпечити ефективне управління ІК. Одним з основних нових підходів є застосування у системі управління ІК одного з найбільш перспективних стратегічних підходів – концепції синергії.

Потенційні переваги від використання синергії в стратегічному управлінні ІК можуть втілюватися у покращенні як якісних (компетентність персоналу, лояльність клієнтів, якість товару, ділова репутація організації, популярність

торгової марки), так і кількісних (додана вартість, рентабельність, платоспроможність, ліквідність) показників у різних сферах економічної діяльності підприємства [5].

Показники, за якими можна встановити наявність синергетичних зв'язків, в загальному класифікують на такі, що на даний час не піддаються методам математичного аналізу та переважно аналізуються з точки зору якісних змін (ефективність управління, досвід, якість, ризик, психологічна атмосфера та мотивація в компанії), та такі, що мають певне математичне вираження (економічні, фінансові, технологічні показники).

По суті, перша група показників формує фактори впливу на другу групу показників, і результати такого впливу можуть з'явитися протягом досить тривалого періоду.

До кількісних показників діяльності підприємств відносять такі їх категорії:

- Фінансові, що містять показники прибутковості, ліквідності, ділової активності, кредитоспроможності, оборотності, вартості, росту.

- Техніко-економічні – продуктивність, матеріаломісткість, капіталомісткість, обсяги виробництва та збуту, частка доданої вартості, рівень витрат тощо.

- Ринкові – частка ринку, конкурентний статус, лояльність клієнтів. Різностямований вплив ІК на стан і діяльність підприємства зумовлюють його спроможність покращувати широке коло господарчих показників.

Тому управління ІК як інструмент вирішення актуальних проблем сучасних підприємств може бути рекомендовано для фірм різних галузей і масштабів діяльності. При цьому слід очікувати на такі позитивні ефекти [6]:

- зростання конкурентоспроможності як окремих товарів (за рахунок росту якості, більш повного пристосування товару до потреб споживачів, налагодження збутових мереж), так і всього підприємства;

- удосконалення робочих процесів, внаслідок чого спостерігатиметься збільшення продуктивності праці й зменшення витрат матеріальних, фінансових ресурсів та ресурсів часу;

- зростання обсягів виробництва, а як наслідок - показників валових витрат та прибутку, більш ефективне використання знань персоналу та інтелектуальної власності, що сприятиме уникненню дублювання витрат на придбання інформації й технологій;

- зростання довіри банків через покращення формальних фінансових результатів (як наслідок, підприємству стають доступними більш надійні банки та менш дорогі позики);

- збільшення інвестиційної привабливості підприємства, оскільки більш якими стають перспективи його розвитку (зростає ринкова вартість акцій, розширюється коло потенційних інвесторів);

- зменшення розміру втрат від браку (через удосконалення виробничих процесів), а також обсягу непрямих втрат від незадоволеності клієнта продуктом та сервісом; – прискорення процесу укладання договорів і покращення їхніх умов як за ціновими показниками, так і за показниками, що характеризують довіру партнерів до підприємства (умови оплати, гарантії та ін.);

- отримання можливості обирати кращих постачальників і мережі збуту за рахунок підвищення ділової репутації підприємства;

- покращення фінансового стану та обізнаності у наявних цінностях і ресурсах, що робитиме підприємство більш стійким до конкурентного тиску і кризових явищ в економіці. Проте успішне досягнення вказаних потенційних ефектів потребує подальших досліджень і розробки науково-практичних рекомендацій. Зокрема, подальшого дослідження вимагають питання пристосування існуючих систем управління ІК до специфічних потреб українських фірм.

Окрім того, потребують розвитку окремі аспекти обліку інтелектуальних ресурсів, введення їх у господарський оборот, а також практичні методики

спрямування інтелектуальних цінностей на вирішення актуальних проблем вітчизняних підприємств.

Систему управління власним капіталом відображено на рисунку 1.2 [6]

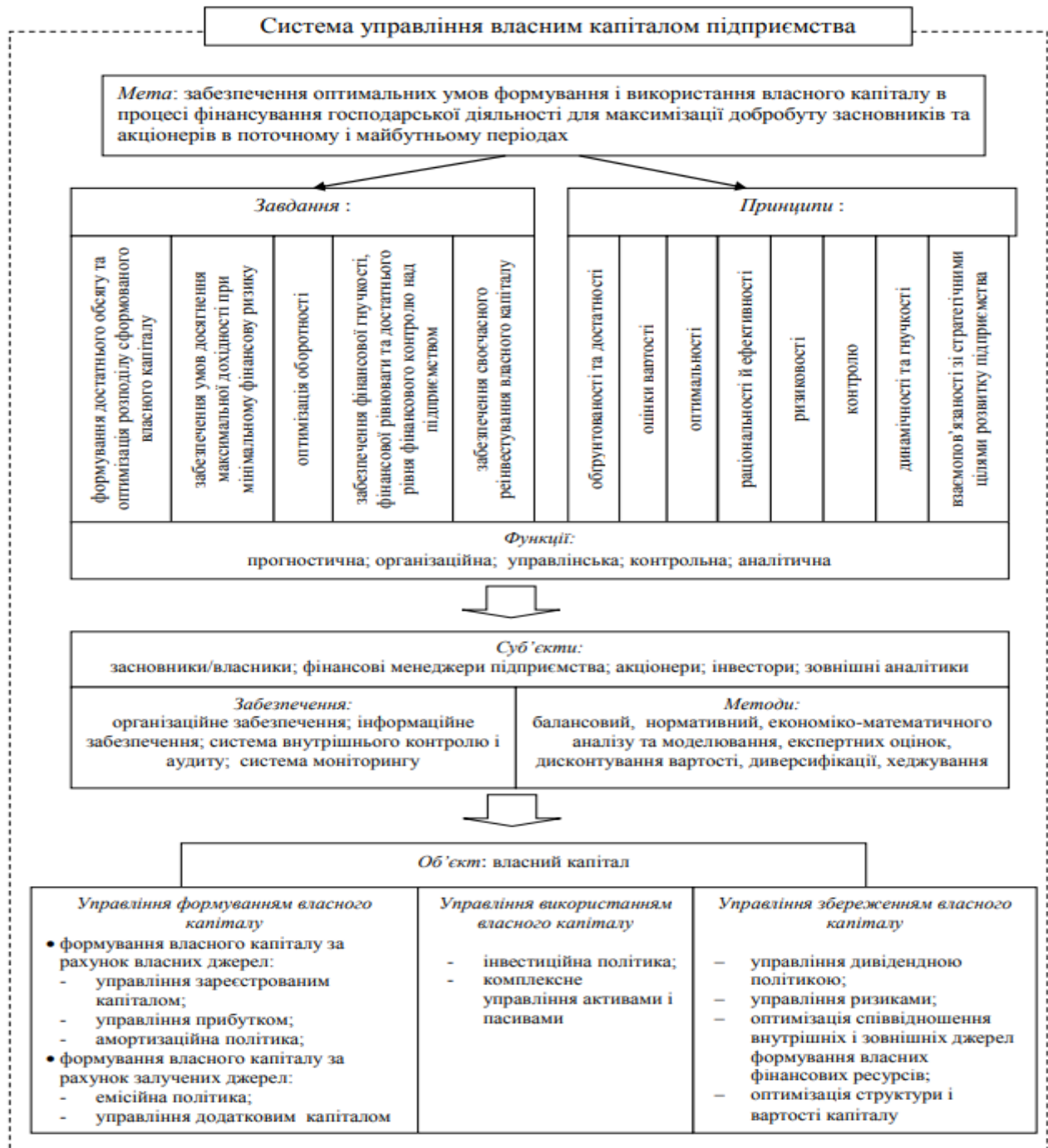

Рис. 1.2. Система управління власним капіталом

Таким чином, при розгляді питання механізму управління власним капіталом підприємства ми можемо зробити висновок, що механізм управління власним капіталом являє собою сукупність методів та заходів, щодо оптимізації та збільшення ефективності використання власного капіталу.

1.3. Система оцінки ефективності управління капіталом підприємства

Різноманіття теоретичного інструментарію сучасної економічної науки та зростаючий сітьовий характер зв'язку наукових сфер спричиняють розвиток міждисциплінарних стратегій, що поєднує різні аспекти та підходи будь-якого економічного дослідження.

Тендерний підхід, зокрема, і відповідає тим вимогам сучасної науки, які забезпечують повноту охоплення в поясненні та прогнозуванні глобальних і локальних процесів як на рівні об'єктивної необхідності, так і еволюціонуючої опосередкованості.

Міждисциплінарний характер змістовної логіки управління капіталом підприємства зумовив необхідність пошуку таких методів дослідження, які у найбільшому ступені дозволили б розкрити складність та багатоаспектність об'єкту дослідження. І в цьому сенсі перспективним є застосування методології концептуального аналізу до розв'язання окремих проблем побудови стратегічного контуру оцінювання ефективності управління капіталом підприємства. Таку позицію можна аргументувати наступним.

По-перше, нефінансові показники мають пріоритетне значення для стратегічного оцінювання будь-якого складного об'єкта. Це положення розглядалося в рамках планової економіки, але в 90-ті роки ХХ ст. було прийнято як парадигма стратегічної оцінки. Ключову роль у цьому відіграли дослідження Р. Каплана та Д. Нортон, а також публікації в рамках нового напрямку оцінювання інтелектуального капіталу (системи Skandia Navigator), в якому нефінансові показники відіграють ключову роль.

По-друге, міждисциплінарний характер стратегічного менеджменту потребує систематизації, побудови та аналізу сітьових зв'язків між поняттями з різних областей знань і сфер діяльності. У контексті виконання поставлених завдань цього дослідження необхідним є встановлення співвідношення понять та показників, що їх визначають із області фінансового, загального, кадрового,

інноваційного менеджменту тощо. Протягом останніх років застосування методології концептуального аналізу популяризується в науковій економічній літературі. Як резюмує З. Кучкаров, «...методи концептуального аналізу успадковують, узагальнюють, інтегрують та розвивають досягнення низки усталених дисциплін, і, як наслідок, складають самостійний предмет дослідження, розробки і практичного застосування» [7].

Відповідно до цієї методології виділяється (формується) певна концепція, яка потім визначається кількісними параметрами. Перспективним методичним підходом концептуального аналізу є аналіз концептуальних мереж, який за словами К. Карлея є «недовикористаною методологією». Метою аналізу концептуальних мереж є побудова такої логіки, яка кодує семантичні зв'язки між концепціями. Вона відображає концептуальні взаємозв'язки між поняттями, і, як наслідок, між показниками, що їх розкривають.

Таким чином, обґрунтування авторського підходу до вимірювання ефективності управління капіталом буде базуватися на методології концептуального аналізу, а відправною точкою побудови такого підходу є застосування принципів концепції МВО (Management by objectives), що дозволяє в даному науковому пошуку відштовхнутися від основної цілі управління капіталом підприємства – забезпечення зростання цінності, а, відповідно, й вартості підприємства.

Формування загальної спрямованості управлінських інструментів і моделей, орієнтованих на формування цінності (вартості) сприяло потужному розвитку концепції вартісно-орієнтованого управління VBM (ValueBased Management). Теоретичне обґрунтування концепції VBM А. Раппопортом та її застосування в практиці бізнесу відбулися наприкінці 80-х років ХХ ст. Модель аналізу та оцінки вартості А. Раппопорта концентрується, перш за все, на інтересах акціонерів та взаємопов'язаних факторах вартості, які виявлені в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства. Ця модель набуває потужного розвитку в наукових працях багатьох вчених.

У підході Т. Коупленда, Т. Коллера, Дж. Мурріна увага концентрується на інтерпретації показника економічного прибутку, необхідності формування вартісного мислення у всіх зацікавлених осіб бізнесу, ключових факторах формування вартості [8]. Концепція Дж. Стерна, Б. Стюарта основну увагу зосереджує на показниках економічної доданої вартості (EVA) (оцінює фінансовий результат за період) та ринкової доданої вартості (MVA) (використовується для оцінювання майбутніх результатів у співставленні з величиною інвестованого капіталу) [9]. Г. Ешуорт і П. Джеймс [10] розглядають VBM як інтегрований підхід, що об'єднує внутрішню діяльність підприємства та очікування зовнішніх інвесторів. Г. Арнольд [11] розглядає управління, що базується на вартості, як підхід, при якому ціль підприємства, його стратегія, процеси, аналітичні методи, способи вимірювання ефективності та корпоративна культура мають бути підпорядковані головній меті – зростання добробуту акціонерів. Науковець В. Паламарчук серед ключових питань концепції VBM досліджує взаємозв'язок підходів і моделей, які використовуються для вимірювання цінності підприємства, з інструментами стратегічного аналізу та розробки стратегічних рішень [12]. Учена І. Івашковська обґрунтовує взаємозв'язок формування стійкого зростання вартості підприємства та підвищення якості виконання стратегічної ролі ради директорів, а також представляє інтегровану модель управління вартістю, що спрямована на прирощення вартості для ключових стейкхолдерів [11].

Визначені концепції не є вичерпаними, проте вони чітко задають вектор розвитку теорії VBM, основні положення та висновки якої буде використано в процесі подальшого наукового дослідження. З метою обґрунтування авторського підходу до вимірювання ефективності управління капіталом підприємства було зроблено критичний порівняльний аналіз сучасних концепцій стратегічного менеджменту, серед яких було виділено концепцію ключових показників бізнесу KPI (Key Performance Indicator) та збалансованої системи показників BCS (Balanced Scorecard).

Варто відмітити, що система показників є серцевиною усіх сучасних концепцій стратегічного менеджменту, які отримали розвиток на основі цільових методів управління.

Основна суть концепції KPI полягає в оптимізації кількості оціночних показників, які може використати менеджер у процесі прийняття управлінських рішень з урахуванням його когнітивних здібностей. Вихідною інформацією для розробки KPI є критичні фактори успіху CSF (Critical Success Factors) та ключові показники зростання або досягнення цілей KGI (Key Growth Indicators). Із загальної кількості принципів побудови KPI визначимо ті, які будуть покладені в основу вимірювання ефективності управління капіталом підприємства, тобто відповідна система показників має виконувати такі функції: відображати поставлені цілі; зосереджуватися тільки на ключових факторах (драйверах); відображати чітко сформульовані та обґрунтовані концепції. Склад показників змінюється або корегується тільки у випадку, коли відбуваються зміни у стратегії підприємства або ключових факторах (драйверах).

Збалансована система показників є інноваційною схемою, яка зберігає основні фінансові параметри, включає показники та оціночні індикатори, які характеризують стратегічну орієнтацію компанії. Відмінними особливостями концепції BSC, які стали основою її вибору для розв'язання поставлених у статті завдань, є такі: інтеграція показників, які характеризують різні стратегічні аспекти об'єкта; причинно-наслідкові зв'язки всіх показників у системі та їх відображення в фінансових показниках; причинно-наслідкові зв'язки усіх показників та цілей; взаємозалежність результуючих показників та визначальних факторів впливу.

Розробники не претендували на те, щоб запропонована ними система із чотирьох проєкцій (фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання та зростання) описувала увесь бізнес-простір. Тобто, традиційна структура BSC може модифікуватися та приймати відповідні вимірювання. Р. Каплан та Д. Нортон наголошують на тому, що збалансована система показників – це не проєкт в області «мір і ваг», а проєкт, розрахований на зміни [10]. Використання

методології концептуального аналізу базується на чіткості понять об'єктів дослідження.

Розкриття управлінської природи капіталу підприємства доцільно розглядати крізь призму ресурсів та вартості. Відповідно, в основу вимірювання ефективності управління капіталом доцільним є введення таких проекцій, які характеризують капітал, з одного боку, як ресурс, з іншого, – як вартість, що характеризується здатністю формувати додану вартість.

Розкриття ресурсної природи капіталу в умовах розвитку інноваційної економіки виходить за межі дослідження капіталу як матеріально-речового фактору виробництва та набуває характеристик стратегічних ресурсів. З метою ефективного управління процесом формування конкурентних переваг менеджменту необхідно своєчасно виявляти, розвивати та захищати ресурсну базу підприємства, створюючи нові комбінації ресурсів, щоб забезпечити ефективне їх перетворення «на вході» у потоки цінностей «на виході».

Ресурсний підхід ґрунтується на твердженні, що ринкові позиції підприємства базуються на унікальному поєднанні матеріальних і нематеріальних ресурсів та управлінні ними, тому джерелом конкурентних переваг виступає унікальна комбінація його оригінальних специфічних видів ресурсів, які важко копіювати. Протягом останнього десятиріччя такий підхід став домінуючою парадигмою стратегічного менеджменту [12].

Відповідно до останніх наукових досліджень зростання конкурентоспроможності та вартості бізнесу підприємств все менше визначається кон'юнктурою зовнішнього середовища, а все більше залежить від ефективності використання внутрішніх ресурсів, основним з яких є інтелектуальний капітал. Незважаючи на пріоритетну роль нематеріальних ресурсів у процесах формування потоків цінності, з позицій визначення ефективності управління капіталом не можна нехтувати такою його характеристикою, як матеріально-речовий фактор виробництва, особливо, якщо мова йде про виробництва, які характеризуються високим рівнем капіталомісткості.

Тому однією з проєкцій, що має характеризувати управлінський рівень ефективності капіталу, є його оцінювання як матеріального фактору виробництва. У теорії капіталу підприємства матеріально-речова природа капіталу (фізичний капітал) розглядається з точки зору ефективності його використання та відтворення і традиційно характеризується системою показників, серед яких рівень зносу, віддачі, швидкості обороту. Такий зріз має бути трансформований у систему якісних показників, які характеризують інноваційні, екологічні, соціальні аспекти фізичного капіталу підприємства або з точки зору їх впливу на показники ефективності виробничого процесу.

Наприклад, оцінювання капіталу як техніко-технологічних ресурсів має здійснюватися відповідно до параметрів світового виробництва або основних конкурентів, рівень ефективності використання матеріальних оборотних коштів – відповідно до принципів та стандартів оптимізації руху ресурсних потоків (логістичний аспект). Сам набір показників формується з максимальним урахуванням галузевої специфіки виробничої діяльності досліджуваного підприємства.

Інтелектуальний капітал як проєкція стратегічного контуру вимірювання ефективності управління капіталом підприємства є першопричиною змін усіх інших видів ресурсів, використання яких формує потоки цінності. За своїм змістом категорія «інтелектуальний капітал» є дуже багатоаспектною та чітко не визначеною у науковій літературі. Такі обставини зумовили неоднозначність у визначенні структури інтелектуального капіталу. Так, найбільш розповсюдженими є підходи до структурування інтелектуального капіталу Т. Стюарта і Б. Леву, які виділяють людський, клієнтський та організаційний капітали [13]; Л. Едвінсона та М. Мелоуна, які розглядають чотири компоненти першого рівня – людський, партнерський, клієнтський та структурний капітали, а також компоненти другого рівня – організаційний, інноваційний та процесний капітали, які формують структурний капітал; Е. Байбуріна та І. Івашковської, які виділяють компоненти першого рівня, що представлений людським, організаційним (розподіляється на процесний та інноваційний), клієнтським та

сітьовим капіталами, а також субкомпонентами другого рівня (деталізація компонентів першого рівня) [13].

Проблематика обґрунтування набору показників ускладнюється притаманною інтелектуальному капіталу неоднорідністю структурних елементів, високим ступенем їх складності, взаємозв'язку та відповідним високим синергетичним ефектом. Існуючі підходи до оцінювання інтелектуального капіталу або його структурних елементів мають значну кількість обмежень щодо їх практичного використання, а для вихідної інформації, що використовується для обчислення, притаманними є елементи суб'єктивізму. Розглядаючи вартісну природу капіталу, тобто його здатність забезпечувати формування доданої вартості, необхідним є розмежування понять фундаментальної та ринкової вартостей. Основне призначення категорії «фундаментальна вартість» – набути статусу концентрованої оцінки ефективності функціонування підприємства та перспектив його розвитку, що відображає інтереси всіх учасників фінансово-економічних відносин, які з ним пов'язані [13].

У сучасній економічній літературі базовими характеристиками фундаментальної вартості є активи, прибутки, темпи зростання, грошові потоки, витрати на капітал. Рівноважний стан компанії, в якому ці параметри знаходяться в оптимальних співвідношеннях, дозволяє визначити її фундаментальну вартість. Тому аспект оцінювання фундаментальної вартості підприємства концентрується на формалізації факторів, які впливають на потенційну здатність капіталу формувати потоки доданої вартості (в термінології фінансового менеджменту їх називають «драйверами вартості»). А. Раппопорт виділяє такі фактори вартості: темп зростання обсягів продажу, операційна маржа, ставка податку, інвестиції у робочий капітал, інвестиції у необоротні активи, вартість капіталу, прогнозний період.

Основною перевагою управління капіталом на основі цієї моделі є те, що увага менеджменту концентрується на контролі за витратами на формування капіталу, на ефективності використання активів та доходності інвестованого

капіталу. Інший підхід, запропонований Г. Арнольдом, передбачає зміщення акценту на спред продуктивності (рентабельності) капіталу [8]. Різниця з підходом А. Раппопорта полягає в тому, що Г. Арнольд фактично об'єднує потребу в оборотних та необоротних активах в один фактор; вплив обсягу продажу, операційного прибутку та податкового фактору включає в фактичну ставку рентабельності; в якості витрат на капітал приймає необхідний рівень рентабельності активів.

У такому групуванні факторів модель формування вартості буде представлено наступним чином: величина інвестованого капіталу; фактичний рівень рентабельності капіталу; необхідний рівень рентабельності капіталу; період планування. Тобто, стає очевидним вплив не тільки внутрішніх факторів, але й умов та стану фінансового ринку на здатність капіталу забезпечувати формування потоків доданої вартості, що актуалізує проєкцію зовнішнього (ринкового) оцінювання капіталу, яке буде деталізовано далі. Залежність зростання вартості від рівня стійкості та збалансованості формування й функціонування капіталу представлено в концепції ключових факторів вартості KVDM (The Key-Value-Driver Model), яка запропонована А. Брейлі та С. Майерсом [15, с.978]. Основою моделі є формула чистого грошового потоку FCF (Free Cash Flow), що використовується в оцінці бізнесу. У моделі знаходять відображення чотири базові економічні фактори: чистий операційний прибуток, зменшений на скореговані податки NOPAT (Net Operating Profit After Taxes), віддача інвестованого капіталу ROIC (Return on Invested Capital), середньозважені витрати на капітал WACC (Weighted Average Cost Of Capital) та темпи зростання ROG (Rate Of Growth). Фактори вартості, що визначені у цих моделях, у свою чергу є результатом дії ще більшої низки факторів, які прямо або опосередковано характеризують такі параметри капіталу підприємства, як рівень ліквідності, ризику та прибутковості.

Тому при формуванні набору показників, що визначають здатність формувати потоки доданої вартості, враховують такі оціночні аспекти, як рівень фінансової стійкості (як з точки зору залежності (незалежності) від зовнішніх

інвесторів та кредиторів, так і з точки зору забезпеченості власними оборотними коштами); рівень ефективності використання оборотних та необоротних активів; рівень раціональності (оптимальності) структури капіталу; рівень ліквідності; рівень прибутковості капіталу тощо.

Як уже було доведено, одним із основних аспектів, що характеризує рівень ефективності управління капіталом підприємства, є зростання його ринкової вартості. У сучасній економічній літературі, коли мова йде про вимірювання ринкової вартості підприємства, використовують низку показників, які умовно можна систематизувати у такі групи: ринкової оцінки; доходності акцій; ринкової активності. Коли говорять про ринкову вартість, досить часто використовують термін «ринкова (або фіктивна) капіталізація». Ринкова капіталізація у вузькому розумінні формується на фондовому ринку та визначається добутком кількості акцій в обігу на їхній курс [13]. Капіталізація у цьому випадку ініціюється не внутрішнім менеджментом капіталу, а зовнішніми біржовими структурами, що здійснюють котирування акцій [12]. У широкому розумінні ринкова капіталізація означає суму поточної ринкової вартості власного та позикового капіталів.

Але в будь-якому випадку, мова йде про поточну оцінку в умовах цієї ринкової кон'юнктури. Ринкова капіталізація у вузькому її розумінні не вичерпує змісту поняття ринкової вартості власного капіталу, так як окрім звичайних акцій до складу власного капіталу входять привілейовані акції (якщо вони є), емісійний дохід, нерозподілений прибуток. Варто звернути увагу на важливість не тільки абсолютних та відносних показників, але й темпів їхнього зростання (зменшення) при визначенні ринкової вартості підприємства [7].

Таким чином, при розгляді питання системи оцінки ефективності управління власним капіталом підприємства ми можемо зробити наступні висновки. Існує досить багато способів оцінки ефективності управління власним капіталом підприємства. Але одним із основних аспектів, що характеризує рівень ефективності управління капіталом підприємства, є зростання його ринкової вартості.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Структурно динамічний аналіз капіталу підприємства

ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» преробляє залізні руди Горішне-Плавнинського та Лавриківського родовищ, які представлені магнетитовими та кумінгтоніто-магнетитовими кварцитами з загальним вмістом заліза відповідно 34 % та 27 % та вмістом заліза, пов'язаного з магнетитом — 26,6 % і 17,03 %.

Руди відрізняються тонкою вкрапленістю, складним характером проростання рудних та нерудних матеріалів і є складним об'єктом для збагачення з одержанням якісних залізородних концентратів. Згідно з аналізом дисперсності компонентів концентрату середня крупність зерен магнетиту — бл. 30 мкм, а його зростків з кварцом — 37 мкм. Балансові запаси руд на 01.01.99 складають за категоріями А+В+С1 1,761 млрд т. Забезпеченість ГЗК запасами при проектній продуктивності — 51,7 роки. На балансі ГЗК також розвідані Єристівського і Беланівського родовищ залізистих кварцитів, які аналогічні родовищам, що розробляються. В схемах збагачення застосовується традиційна для України технологія тристадійного подрібнення, пряме та зворотне магнітно-флокуляційне сепарування (магнітна дешламація), мокре магнітне сепарування. В результаті при різних схемах збагачення одержують концентрат з вмістом заліза від 60...61 % до 62...65,9 %. Фабрика грудкування побудована на комплексному американському обладнанні з використанням технології «решітка-трубчаста пічка-кільцевий охолоджувач» з повною автоматизацією технологічного процесу, що забезпечує високу якість котунів.

На комбінаті практично без ремонту працюють десятки років біля півтисячі гідроциклонів з карбїду кремнію, виготовлених Броварським заводом порошкової металургії за технологією, розробленою В. В. Іващенко[10].

Понад 85 % продукції (2000 р.) експортується до Австрії, Румунії, Польщі, Болгарії, Чехії, Словаччини, країн колишньої Югославії, Італії, Угорщини [8].

Структуру власного капіталу підприємства ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» було відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Структура власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»

Показники	Роки					
	2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Статутний капітал	3087600	9,7	3087600	7,2	3087600	7,2
Нерозподілений прибуток	24658486	77,6	26171815	61,2	35304752	82,5
Вилучений капітал	-	-	-	-	-	-
Емісійний дохід	4182890	13,2	4182890	9,8	4182890	9,8
Пайовий капітал	-	-	-	-	-	-
Додатково вкладений капітал	-	-	-	-	-	-
Інший додатковий капітал	-	-	-	-	-	-
Всього власного капіталу	31762342	100	42783094	100	33789399	100

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Отже, протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати наступні зміни в структурі власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Статутний капітал протягом аналізованого періоду не змінився, що свідчить про відсутність операцій збільшення статутного капіталу шляхом залучення додатково вкладеного капіталу. Нерозподілений прибуток у 2020 році становив 77,6% у структурі. У 2021 році цей показник зменшився і становив 61,2% у структурі. У 2022 році цей показник збільшився і становив 82,5%.

Загальна сума власного капіталу зазнала наступних змін. У 2021 році цей показник становив 31762342 тис. грн. У 2021 році цей показник збільшився і становив 42783094 тис. грн. У 2022 році цей показник значно зменшився і становив 33789399 тис. грн.

Таблиця 2.2

Динаміка власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»

Показники	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021-2020	2022-2021	2021/2020	2022/2021
Статутний капітал	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток	10646266	9132937	106,14	134,90
Вилучений капітал	-	-	-	-
Емісійний дохід	0	0	0	0
Пайовий капітал	-	-	-	-
Додатково вкладений капітал	-	-	-	-
Інший додатковий капітал	-	-	-	-
Всього власного капіталу	11020752	(8993695)	134,70	78,98

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати, що в структурі капіталу підприємства зазнав змін нерозподілений прибуток. Абсолютний приріст протягом 2022-2021 був найнижчим і складав 9132937 тис. грн.

Загальна сума власного капіталу протягом 2022-2021 років мала негативну динаміку й становила (8993695) тис. грн.

Таким чином, протягом аналізованого періоду відбулися наступні зміни в структурі власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат». Статутний капітал не змінився, що свідчить про відсутність операцій збільшення статутного капіталу шляхом залучення додатково вкладеного капіталу. Нерозподілений прибуток спочатку зменшився, а потім зріс. Щодо суми власного капіталу, то у 2021 році цей показник зріс, а у 2022 році значно скоротився.

2.2. Оцінка показників ефективності використання власного капіталу підприємства

Важливим для оцінки ефективності використання власного капіталу є показник рентабельності. Рентабельність власного капіталу розраховується як

відношення чистого прибутку до величини власного капіталу. Розрахунок показників рентабельності власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» відображені в таблиці 2.3. Динаміка показників рентабельності власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» відображені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.3

Показники рентабельності власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» за 2020-2022 роки

Показники	Роки		
	2020	2021	2022
Чистий прибуток тис. грн.	11148810	10823662	(9132937)
Чистий дохід тис. грн.	11120191	11020362	(8993659)
Середньорічна вартість активів тис. грн.	47354679	56641709	50654751
Середньорічна вартість власного капіталу тис. грн.	29067156	30157964	38145097
Рентабельність власного капіталу, у %	35,10	32,37	21,35

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати наступні зміни в структурі показників рентабельності ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Чистий прибуток підприємства мав тенденцію до зниження у 2022 році показник мав від'ємне значення й становив (9132937) тис. грн., що свідчить про збитки підприємства.

Чистий дохід підприємства також мав тенденцію до зменшення у 2022 році показник мав від'ємне значення й становив (8993659) тис. грн.

Показник середньорічна вартість активів підприємства протягом аналізованого періоду збільшувався із незначним зниженням у 2022 році. Найбільше значення показник мав у 2021 році й становив 56641709 тис. грн.

Показник середньорічна вартість власного капіталу підприємства збільшувався протягом аналізованого періоду. Найбільше значення показник мав у 2022 році й становив 38145097 тис. грн.

Показник рентабельності власного капіталу протягом аналізованого періоду поступово знижувався із 35,1% у 2020 році до 21,35% у 2022 році. Що свідчить про зниження ефективності управління власним капіталом. Спричинене збитками підприємства у 2022 році.

Динаміка показників рентабельності власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» за 2020-2022 роки відображено у таблиці 2.4 та таблиці 2.5.

Таблиця 2.4

**Динаміка показників рентабельності власного капіталу ПАТ
«Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» за 2020-2022 роки**

Показники	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021-2020	2022-2021	2021/2020	2022/2021
Чистий прибуток тис. грн.	-325148	-19956599	97,08	84,38
Чистий дохід тис. грн.	-99829	-20014021	99,10	18,61
Середньорічна вартість активів тис. грн.	9287030	-5986958	119,61	89,43
Середньорічна вартість власного капіталу тис. грн.	1090808	7987133	103,75	126,48
Рентабельність власного капіталу, у %	-2,73	-11,02	97,22	65,96

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Отже, протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати наступні зміни в динаміці показників рентабельності власного капіталу. Чистий прибуток мав негативну динаміку. У 2022 році показник становив від'ємне значення. Така різка зміна у динаміці відбулась у зв'язку з військовою агресією РФ.

Чистий дохід у 2020 та 2021 роках мав незначну негативну динаміку. У 2022 році цей показник мав від'ємне значення що свідчить про збитки підприємства.

Середньорічна вартість активів мала позитивну динаміку протягом 2021-2022 рр. У 2022 році цей показник знизився, абсолютний приріст становив -5986958 тис. грн. Середньорічна вартість власного капіталу мала позитивну динаміку.

Рентабельність власного капіталу мала негативну тенденцію і найнижчим показник був у 2022 році й становив 21,35%, що є негативним явищем, оскільки нормативний показник рентабельності власного капіталу становить $>20\%$.

2.3. Аналіз основних показників, щодо ефективності управління капіталом підприємства

Для того, щоб власний капітал мав оптимальний обсяг він повинен дорівнювати обґрунтованій потребі в оборотних активах підприємства. Якщо частка власного оборотного капіталу зростає, то це свідчить про збільшення мобільності власного капіталу.

Для того, щоб оцінити власний оборотний капітал використовують коефіцієнт маневрування.

Оцінка достатності власних джерел фінансування для формування активів використовують коефіцієнт забезпеченості матеріальних оборотних активів власним оборотним капіталом. Цей коефіцієнт свідчить про наявність у підприємства власного оборотного капіталу, який необхідний для фінансування загальних оборотних активів підприємства. Чим вище значення показника, тим вищий рівень фінансової стійкості підприємства.

Динаміка забезпеченості ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» власним оборотним та необоротним капіталом відображено у таблиці 2.5 та таблиці 2.6.

Отже, протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати наступні зміни в показниках забезпеченості підприємства власним оборотним та необоротним капіталом.

Необоротні активи підприємства знижувалися, найменшим показник був у 2022 році й становив 15447321 тис. грн.

Оборотні активи підприємства навпаки зростали протягом аналізованого періоду, найбільшим показник був в 2022 році й становив 35537121 тис. грн.

Власний необоротний капітал мав негативну тенденцію до зниження, найменшим показник був у 2022 році й становив 13234254 тис. грн.

Таблиця 2.5

Показники забезпеченості ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» власним оборотним та необоротним капіталом за 2020-2022 рр.

Показники	Роки		
	2020	2021	2022
Власний капітал, тис. грн.	31762342	42783094	33789399
Необоротні активи, тис. грн.	25097646	23495161	15447321
Оборотні активи, тис. грн.	22288228	33840619	35537121
Власний необоротний капітал, тис. грн.	20678164	22643262	13234254
Власний оборотний капітал, тис. грн.	21762180	23654313	28214079
Коефіцієнт маневрування	0,68	0,79	0,71
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом	0,45	0,48	0,54

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Показник власного оборотного капіталу мав позитивну тенденцію до збільшення, найбільшим цей показник був у 2022 році й становив 28214079 тис. грн.

Коефіцієнт маневрування протягом аналізованого періоду мав позитивну тенденцію до збільшення, найбільшим показник був у 2021 році й становив 0,79. Нормативне значення показника становить $>0,1$. Позитивна тенденція показника свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом протягом аналізованого періоду мав позитивну тенденцію до зростання, що свідчить про здатність проводити активну діяльність із мінімальним залученням позикових коштів. Нормативне значення показника становить $>0,1$.

Отже, протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати наступні зміни в динаміці показників забезпеченості підприємства власним оборотним та необоротним капіталом.

Необоротні активи підприємства становили від'ємний абсолютний приріст. Найбільшим від'ємний приріст показника спостерігався протягом 2022-2021 років й становив -8047840 тис. грн.

Таблиця 2.6

Динаміка показників забезпеченості ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» власним оборотним та необоротним капіталом за 2020-2022 рр.

Показники	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021-2020	2022-2021	2021/2020	2022/2021
Власний капітал, тис. грн.	11020752	9340789	134,70	127,93
Необоротні активи, тис. грн.	-1602485	-8047840	93,61	65,75
Оборотні активи, тис. грн.	11552391	1696502	151,83	105,01
Власний необоротний капітал	1965098	9699285	109,50	142,84
Власний оборотний капітал, тис. грн.	1892133	4559766	108,69	119,28
Коефіцієнт маневрування	-0,05	-0,15	-	-
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом	-0,09	-0,33	-	-

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Абсолютний приріст оборотних активів підприємства мав тенденцію до зменшення у 2022-2021 роках із сумою 1696502 тис. грн. При 11552391 тис. грн. у 2021-2020 роках.

Власний необоротний капітал підприємства мав позитивний абсолютний приріст із 1965098 тис. грн. у 2021-2020 роках до 9699285 тис. грн.

Власний оборотний капітал підприємства також мав позитивний абсолютний приріст й протягом 2021-2020 років становив 1892133 тис. грн. при 4559766 тис. грн. у 2022-2021 роках.

Коефіцієнт маневрування протягом аналізованого періоду мав тенденцію до зниження, що є негативним явищем. Протягом 2021-2020 років абсолютний приріст становив -0,05. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив -0,15.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом протягом аналізованого періоду також мав тенденцію до зниження. Протягом 2021-2020 років абсолютний приріст показника становив -0,09. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив -0,33.

Ефективність управління власним капіталом безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства. Фінансова стійкість підприємства це здатність підприємства вести діяльність у напрямку розвитку, при цьому зберігати баланс активів та пасивів у стрімкому середовищі ринкової економіки.

Щоб досягти належного рівня фінансової стійкості підприємства необхідно здійснювати ефективне управління грошовими коштами, основними засобами, власним та позиковим капіталом. Також фінансова стійкість є одним з ключових показників при плануванні діяльності підприємства

Для того, щоб виявити чи ефективно проводяться заходи з управління капіталом ми провели аналіз основних показників фінансової стійкості ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» таких як: коефіцієнт фінансової автономії; коефіцієнт концентрації позикового капіталу; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт поточної заборгованості; коефіцієнт стійкого фінансування; коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел, які були відображені в таблиці 2.7 та таблиці 2.8.

Отже, протягом аналізованого періоду ми може спостерігати наступні зміни показників фінансової стійкості та фінансової незалежності ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Коефіцієнт фінансової автономії підприємства протягом аналізованого періоду мав негативну тенденцію до зниження. Найменшим показник був у 2022 році й становив 0,57. При нормативному значенні показника $>0,4-0,6$. Низьке значення показника буде означати про високий рівень ризиків і низьку фінансову стійкість підприємства.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу підприємства мав постійний негативний приріст, що є негативним явищем, оскільки це буде свідчити про збільшення частки позикових коштів та заборгованості підприємства.

Найбільшим показник був у 2022 році й становив 0,74 при нормативному значенні 0,4-0,6.

Таблиця 2.7

**Аналіз показників фінансової стійкості та фінансової незалежності
ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»**

Показники	Роки		
	2020	2021	2022
Коефіцієнт фінансової автономії	0,7	0,65	0,57
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,42	0,58	0,74
Коефіцієнт фінансової залежності	1,402	1,340	1,504
Коефіцієнт поточної заборгованості	0,330	0,254	0,337
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7	0,8	0,5
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,6	0,7	0,4

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Коефіцієнт фінансової залежності протягом аналізованого періоду зростав, але при цьому був у межах нормативного значення, яке становить 1,67-2,5. Збільшення показника свідчить про зменшення фінансової незалежності, через залучення підприємством позикових коштів.

Коефіцієнт поточної заборгованості був найменшим у 2021 році й становив 0,254. Нормативне значення показника становить не більше 0,5.

Коефіцієнт фінансової стійкості в 2022 році був найменшим і становив 0,5, що є незначним відхиленням від нормативного значення. Нормативне значення показника становить 0,7-0,9.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел протягом аналізованого періоду мав незначне відхилення від нормативного значення у 2022 році при значенні 0,4. Нормативний показник становить 0,6-0,7.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел показує відсоток власного капіталу в капіталізованих джерелах. Провідними характеристиками фінансового стану підприємства є ліквідність, платоспроможність і фінансова стабільність.

Отже, протягом аналізованого періоду ми можемо спостерігати наступні зміни в динаміці показників фінансової стійкості та фінансової незалежності ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Таблиця 2.8

**Динаміка показників фінансової стійкості та фінансової незалежності
ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»**

Показники	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2021-2020	2022-2021	2021/2020	2022/2021
Коефіцієнт фінансової автономії	-0,05	-0,22	92,86	66,15
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	-0,017	-0,028	87,02	75,44
Коефіцієнт фінансової залежності	-0,062	0,164	95,58	112,24
Коефіцієнт поточної заборгованості	-0,076	0,083	76,97	132,68
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,1	-0,3	112,50	77,78
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	-0,1	-0,3	88,89	75

Джерело: складено автором на основі додатків [А, Б, В, Г, Д, Е]

Коефіцієнт фінансової автономії протягом аналізованого періоду мав негативний абсолютний приріст у 2021-2020 роках -0,05 у 2022-2021 роках -0,22.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу також мав тенденцію до зниження. Абсолютний приріст протягом 2021-2020 років становив -0,017. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив -0,028.

Коефіцієнт фінансової залежності протягом аналізованого періоду мав тенденцію до збільшення, що є негативним явищем. Протягом 2021-2020 років абсолютний приріст становив -0,062. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив 0,164.

Коефіцієнт поточної заборгованості протягом аналізованого періоду мав тенденцію до збільшення, що є негативним явищем. Протягом 2021-2020 років

абсолютний приріст показника становив $-0,076$. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив $0,083$.

Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства протягом аналізованого періоду мав тенденцію до зменшення. Протягом 2021-2020 років абсолютний приріст показника становив $0,1$. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив $-0,3$.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел підприємства протягом аналізованого періоду мав тенденцію до зменшення. Протягом 2021-2020 років абсолютний приріст показника становив $-0,1$. Протягом 2022-2021 років абсолютний приріст показника становив $-0,3$.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Необхідність механізму управління капіталом

Капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості, що залежить як від об'єктивних чинників (масштабу цін в економіці країни і ряду макроекономічних показників), так і суб'єктивних чинників (наприклад, найпростішого – облікової політики підприємства); індикатором виступає, насамперед, власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів.

Простіше кажучи, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного та оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта [14].

Головною метою управління капіталом є максимізація ринкової вартості підприємства, за рахунок чого забезпечується максимізація добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періодах [17].

Процес управління структурою капіталу ґрунтується на певному механізмі, який є системою основних елементів та функцій, що регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у цій галузі.

Ефективність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління капіталом. Управління капіталом суб'єктів господарювання тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями для встановлення їхньої оптимальності.

Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. Своєю чергою,

управління капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності його використання.

Налагоджений механізм управління капіталом передбачає: чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді; удосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання усіх видів капіталу; розроблення напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їхнього аналізу і запровадження; розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами; розроблення загальної стратегії управління капіталом; використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема під час аналізу і планування; орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом.

Саме капітал є головною рушійною силою ефективного функціонування суб'єкта діяльності, ефективно управління яким зумовлює перспективу розвитку господарської одиниці, тому докладнішого розгляду потребує оптимізація структури капіталу [14].

Більшість вчених дотримується думки, що у структурі капіталу більшу частку має складати власний капітал, що вважається запорукою фінансової стійкості підприємства та його фінансової незалежності. Оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу є індивідуальним для кожного суб'єкта господарювання у певний проміжок часу, оскільки капітал будь-якого підприємства є унікальним. Визначення оптимальної структури капіталу вимагає застосування як кількісних, так і якісних оцінок структури фінансових джерел. Оцінка показників ефективності управління капіталом має супроводжуватися експертним аналізом різноманітних факторів політики фінансування [17].

Для успішної реалізації стратегії управління капіталом підприємству необхідно забезпечити відповідний механізм управління ним, чітко визначити цілі та здійснювати контроль за їх досягненням, що допоможе оптимізувати структуру капіталу та забезпечить зростання капіталовіддачі. Управління капіталом суттєво відрізняється в різних організаційно-правових формах

підприємств. Ці особливості пов'язані з особливостями формування ресурсів, мірою відповідальності по наслідкам фінансово-господарської діяльності, порядком розподілу прибутку і організації взаємовідносин із бюджетом [17].

Отже, механізми управління власним капіталом відіграє важливу роль у діяльності підприємства. Ефективне управління власним капіталом сприяє перспективі розвитку підприємства та збільшенню доходів у майбутньому.

Для ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» ми із вищесказаного можемо зробити висновок, що для аналізованого підприємства необхідно оптимізувати структуру власного капіталу. Намагатися зменшити частку позикового капіталу.

Також для налагодження оптимальної структури капіталу та ефективного його використання для підприємства необхідно розробити та налагодити механізм управління власним капіталом, який би у свою чергу розв'язав би фінансові збитки ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» протягом 2022 років.

Також ми можемо порадити для підприємства не захоплюватися збільшенням позикового капіталу, адже це призведе до значного падіння фінансової стійкості та незалежності підприємства.

3.2. Методи удосконалення управління капіталом

Основною метою механізму управління капіталом підприємства має бути оптимізація складу і структури капіталу, що сприяє підвищенню ефективності його формування, розміщення та використання, і забезпечує досягнення стратегічних орієнтирів розвитку підприємства та покращення добробуту його власників.

Оптимізація структури капіталу підприємства передбачає управління як власним капіталом так і позиковим капіталом. Визначення оптимальної структури капіталу підприємства потребує вибору компромісу між ризиком та доходністю. Важливим також є дотримання певних принципів, а саме: завжди

розглядати альтернативи, встановлювати чіткі правила прийняття рішень і дотримуватись їх [15].

В процесі функціонування механізму управління капіталом підприємства раціонально постійно оцінювати ефективність елементів цього механізму та їх відповідність один одному, і при виникненні певних відхилень здійснювати необхідні корективи.

В умовах ринкової економіки одним з важливих питань для підприємства є реалізація механізму управління його капіталом, що передбачає формулювання основної мети управління капіталом, постановку конкретних управлінських задач; розробку управлінського рішення; реалізацію управлінського рішення; постійний контроль, аналіз і оцінку результатів управлінського рішення, коригування управлінського рішення (за необхідності) [15].

Нестабільність вітчизняної економіки та існуючі обмеження у фінансових ресурсах висувають нові вимоги до ефективності управлінських дій персоналу підприємств щодо капіталу і потребують їх наукової обґрунтованості та оперативності з обов'язковим врахуванням сфери господарської діяльності підприємства та особливостей економічної діяльності суб'єкта реального сектора економіки: фази підйому чи спаду ділової активності підприємства та прогнозованої тенденції щодо їх зміни; співвідношення між постійними і змінними витратами, стратегічної орієнтації підприємства, податкового навантаження, складу майна, репутації підприємства в очах позичальників та інше.

Сучасні тенденції розвитку як світової фінансової системи так і національної, характеризуються посиленням конкуренції за обмежені фінансові ресурси, при цьому основним критерієм виживання підприємств, на ринку, стає спроможність своєчасно впроваджувати інновації у сфері управління капіталом.

Вважаємо, що досягти ефективності в управлінні капіталом підприємства можливо лише за умови розробки та впровадження дієвого механізму управління капіталом [15].

Управління капіталом підприємства, як і весь процес управління, включає стратегію і тактику управління. Під стратегією розуміється загальний напрямок і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Встановлюючи визначені правила й обмеження, стратегія дозволяє сконцентрувати зусилля на тих варіантах рішень, що не суперечать обраному напрямку управлінської діяльності.

Тактика управління — це конкретні методи і прийоми досягнення поставленої мети у визначеній ситуації й у визначений момент часу. Завдання тактики управління — вибір найбільш оптимального рішення і способів його втілення в ситуації, яка склалася.

Налагоджений механізм управління капіталом передбачає:

- чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді;
- удосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання усіх видів капіталу; розроблення напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їхнього аналізу і запровадження;
- розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами; розроблення загальної стратегії управління капіталом;
- використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема під час аналізу і планування;
- орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом [16].

Удосконалення сучасного механізму управління капіталом підприємства досягається в результаті здійснення відповідної фінансової політики, яка характеризується кількома етапами.

На першому етапі аналізується загальний обсяг формування капіталу підприємства, темпи його зміни порівняно з базисним і попереднім періодами, відповідність обсягу власного фінансового капіталу розміру необоротних і оборотних активів, питома вага власних засобів у сукупному капіталі підприємства. Після цього розглядаються джерела формування власного

капіталу, здійснюється їхня вартісна оцінка, вивчається питання про достатність власних засобів і визначається рівень самофінансування підприємства в динаміці.

На другому етапі здійснюється оцінка вартості окремих елементів капіталу за джерелами залучення (внутрішніх і зовнішніх) робиться висновок про доцільність їхнього залучення у плановому періоді.

На третьому етапі визначається планова потреба у капіталі підприємства для фінансування необоротних і оборотних активів. Установлюються розміри приросту власного та позикового капіталу порівняно зі звітним періодом.

На четвертому етапі здійснюється оптимізація співвідношення окремих частин капіталу за джерелами фінансування, які залучаються для формування капіталу підприємства. Основним критерієм такої оптимізації може бути коефіцієнт рівня фінансування підприємства за рахунок зовнішніх і внутрішніх власних коштів.

На п'ятому етапі здійснюється розробка і прийняття рішень щодо залучення відповідних обсягів фінансових ресурсів із внутрішніх і зовнішніх джерел для формування капіталу підприємства.

Реалізація розробленої політики може бути досягнута у результаті застосування фінансового механізму управління капіталом підприємства, який включає ряд підсистем:

- підсистему управління формуванням прибутку;
- підсистему управління максимізацією прибутку;
- підсистему розподілу чистого прибутку;
- підсистему управління амортизаційними відрахуваннями;
- підсистему управління залученням зовнішніх джерел власних фінансових ресурсів [17].

Одним з найважливіших напрямів управлінської діяльності на підприємстві є організація системи управління, що забезпечувала б систематичне зниження собівартості й одержання прибутку при використанні капіталу підприємства.

Уся діяльність керівників, менеджерів і фахівців підприємства в процесі підвищення ефективності та прибутковості його діяльності має бути спрямованою на забезпечення зростання продуктивності капіталу, зниження собівартості і підвищення прибутку. Лише за таких умов підприємство може функціонувати й розвиватись в сучасних умовах ринкової економіки. Здійснюючи функції управління, необхідно систематично виявляти внутрішньовиробничі резерви і використовувати їх для вдосконалення всієї діяльності підприємства [17].

Резерви збільшення суми прибутку і рентабельності капіталу пов'язані з напрямами господарювання підприємства. Для керівників і відповідних спеціалістів (менеджерів), важливим є детальне значення масштабів дії, форм контролю та використання найбільш істотних внутрішніх і зовнішніх чинників ефективності на різних рівнях управління капіталом підприємства.

Основні внутрішні і зовнішні чинники підвищення ефективності діяльності підприємства ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»:

— технологія, оскільки технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій, справляють вплив на рівень і динаміку ефективності виробництва продукції;

— устаткування, оскільки йому належить провідне місце в програмі підвищення ефективності, передусім виробничої діяльності. Продуктивність діючого устаткування залежить не тільки від його технологічного рівня, а й від належної організації ремонтно-технічного обслуговування оптимальних строків експлуатації, змінності роботи, завантаженні в часі;

— матеріали та енергія, які позитивно впливають, на рівень ефективності, якщо розв'язуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріалоемності та енергоемності продукції, раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання;

— послуги та вироби, їхня якість і зовнішній вигляд (дизайн) також є важливими чинниками [18].

Рівень дизайну має корелювати з корисною вартістю, тобто ціною, яку покупець готовий заплатити за послуги і вироби відповідної якості. Проте для досягнення високої ефективності господарювання самої тільки користі товару недостатньо. Пропоновані підприємством для реалізації продукти праці мають з'явитися на ринку в потрібному місці, у потрібний час і за добре обміркованою ціною.

У зв'язку з цим суб'єкт діяльності має стежити за тим, щоб не виникало будь-яких організаційних та економічних перешкод між наданням послуг, виробництвом продукції та окремими стадіями маркетингових досліджень; працівники, оскільки основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності є працівники керівники, менеджери, спеціалісти, робітники. Ділові якості працівників, підвищення продуктивності їхньої праці багато в чому зумовлюється діловим мотиваційним механізмом на підприємстві, підтриманням сприятливого соціального мікроклімату в трудовому колективі;

— організація і системність, оскільки єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми керування характеризують добру організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну специфікацію та координацію управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності будь-якої складної виробничо-господарської системи [18].

При цьому остання для підтримання високої ефективності господарювання має бути динамічною та гнучкою, періодично реформуватися відповідно до нових завдань, що постають за зміни ситуації на ринку; методи роботи, оскільки за переважання трудомістких процесів досконаліші — методи роботи стають достатньо перспективним для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства. Постійне вдосконалення методів праці передбачає систематичний аналіз стану робочих місць та їхню атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, узагальнення та використання нагромадженого на інших підприємствах позитивного досвіду [19];

— стиль управління, що поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми, практично впливає на всі напрямки

діяльності підприємства. Від цього залежить, у якій мірі враховуватимуться зовнішні чинники зростання ефективності діяльності на підприємстві.

Відтак, належний стиль управління як складовий елемент сучасного менеджменту є дійовим чинником підвищення ефективності діяльності підприємства; — державна економічна і соціальна політика істотно впливає на ефективність суспільного виробництва.

Основними її елементами є:

- а) практична діяльність владних структур;
- б) різноманітні види законодавства;
- в) фінансові інструменти (заходи, стимули);
- г) економічні правила та нормативи (регулювання доходів і оплати; — праці, контроль за рівнем цін, ліцензування окремих видів діяльності);
- д) ринкова, виробнича і соціальна інфраструктури;
- е) макроекономічні структурні зміни;
- ж) програми приватизації державних підприємств;
- з) комерціалізація організаційних структур виробничої сфери; — інституціональні механізми [20].

Для безперервного підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів господарювання держава має створити відповідні організаційні передумови, що забезпечуватимуть постійне функціонування на національному, регіональному чи галузевому рівнях спеціальних — інституціональних механізмів — організацій, їхню діяльність треба зосередити на:

- розв'язанні ключових проблем підвищення ефективності різних виробничо-господарських систем;
- практичні реалізації стратегії і тактики розвитку національної економіки на всіх рівнях управління;

Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємств є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури. Інші всі підприємницькі структури користуються послугами інноваційних фондів і комерційних банків, бірж та

інших інститутів ринкової інфраструктури. Безпосередній вплив на результативність діяльності підприємства справляє належний розвиток виробничої інфраструктури; структурні зміни в суспільстві, які також впливають на показники ефективності на різних рівнях господарювання.

Найважливішими є структурні зміни економічного та соціального характеру. Головні з них відбуваються в таких сферах:

- а) склад та технічний рівень основних фондів;
- б) масштабів виробництва та діяльності;
- в) склад персоналу за ознаками статі, освіченості, кваліфікації [18].

Лише вміле використання всієї системи перелічених чинників може забезпечити достатні темпи зростання ефективності формування і використання капіталу та забезпечення прибутковості підприємства. Таким чином, управління капіталом підприємства — це система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень на певному етапі, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства. Вдосконалення системи управління капіталом підприємства, зокрема його формування та використання, набувають особливого значення, оскільки створення та розвиток необхідної фінансової ресурсної бази є важливою умовою сталого економічного зростання [19].

Отже, для того, щоб підприємство мало успіх в його діяльності. Необхідно забезпечити ефективне здійснення заходів щодо вдосконалення механізмів управління власним капіталом.

Тому для ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» вищесказана система налагодження механізму управління власним капіталом підходить найкраще.

На жаль, військова агресія РФ робить досить важким використання вищесказаних елементів покращення управління власним капіталом підприємства. Оскільки ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» у такий складний час не може дозволити собі впровадити модернізацію

устаткування чи впровадити стимули для персоналу, які б змогли покращити ефективність праці та у свою чергу збільшити прибуток для підприємства.

Тому ми б радили для підприємства обмежено застосовувати вищесказані методи покращення управління власним капіталом. Оскільки надмірне використання капіталу може призвести до значних негативних фінансових наслідків.

ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної роботи були розкриті питання управління власним капіталом. В першому розділі були ретельно вивчені питання пов'язані з розкриттям сутності власного капіталу, механізмів управління власним капіталом підприємства та системи оцінки ефективності управлінням власним капіталом підприємства.

Було розкрито визначення власного капіталу підприємства як частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Також було описано джерела формування власного капіталу підприємства, а саме: внутрішні та зовнішні. Детальніше про внутрішні та зовнішні джерела формування власного капіталу підприємства описано у таблиці 1.2.

У другому розділі кваліфікаційної роботи ми провели аналіз структури та динаміки власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат». Також було проведено оцінку показників ефективності використання та управління власним капіталом підприємства, й було проаналізовано основні показники щодо ефективності управління власним капіталом підприємства.

Під час аналізу структури та динаміки власного капіталу ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», а також основних коефіцієнтів, які відображають ефективність управління власним капіталом, ми можемо зробити висновок, що протягом аналізованого періоду найбільш негативно на показники вплинули такі негативні показники як: військово агресія рф проти України, меншою мірою ковід. У 2022 році коли почалося збройне вторгнення в Україну з боку рф, більшість підприємств зазнали значних збитків, або взагалі зазнали банкрутства. Оскільки воєнні дії значною мірою ускладнили логістику через стрімке збільшення цін на паливо. Також багато підприємств та їх філіалів було повністю знищено, оскільки армія рф не гребує знищенням цивільних об'єктів та інфраструктури.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було розкрито питання необхідності механізмів управління власним капіталом підприємства. А також

були запропоновано методи вдосконалення управління власного капіталу підприємства. Основна увага приділяється оптимізації структури власного капіталу підприємства, що дає змогу ефективно використовувати механізми управління власним капіталом підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капітал підприємства: сутність, джерела формування та засади управління. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/17664/
2. Ламанов С. В. Система завдань управління капіталом підприємства / С. В. Ламанов // Управління розвитком. – 2011. – № 1(98). – С. 155–158.
3. Ілюхін О. О. Ефективність виявлення та урахування економічних та організаційних передумов раціонального управління капіталом промислового підприємства / О.О.Ілюхін // Вісник економічної науки України. – Донецьк. – 2011. – № 2. – С. 49–51.
4. Золотаренко В. О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства / В. О. Золотаренко // Управління розвитком. – 2011. – № 1(98). – С. 147–150.
5. Базартінова О. В. Управління позиковим капіталом підприємств і його основні джерела формування / О. В. Базартінова // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2011. – № 2. – С. 125–128.
6. Коупленд Т. Вартість компанії: оцінка та управління / [Т. Коупленд, Т. Колер, Дж. Мурін; пер. з англ.]. – 3-е вид., з, 2005. – 576 с.
7. Ешуорт Г. Менеджмент, заснований на цінностях . Як забезпечити цінність для акціонерів / Г. Ешуорт, П. Джеймс., 2006. – 190 с.
8. Арнольд Г. Посібник із корпоративних фінансів. Допомога з фінансових ринків, рішеннями та методами / Г. Арнольд. - М.: Баланс Бізнес Букс, 2007. - 748 с
9. Шевчук Н. В. Фундаментальна та ринкова вартість як форми прояву двоїстої природи компанії / Н. В. Шевчук // Стратегія розвитку України. Економіка. Соціологія. Право. – 2013. – № 1. – С. 245–250.
10. Брейлі Р. Принципи корпоративних фінансів. Р. Брейлі, С. Майєрс., 2012. - 978 с.
11. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства: навч. посіб. / О. Г. Мендрул. – К.: КНЕУ, 2011. – 538 с.

12. Коробков А. The Balanced Scorecard (збалансована система показників) – нові можливості для ефективного управління/А. Коробков// Управління компанією. -2005. - № 6. - С. 24-31.
13. Лев Б. Нематеріальні активи: управління, вимір, звітність/Б. Лев., 2004. - 165 с.
14. Міщук Є. В., Міщенко В. В. Особливості системи управління власним капіталом підприємства та шляхи її вдосконалення . Агросвіт. 2015. № 24. С. 46–49.
15. МЛевченко, Л. В. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА., Електронний архів Полтавського університету економіки і торгівлі.
URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9661/1/Левченко.pdf>
16. Заболотна, І. С. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА. (б. д.). Конференції Державного університету «Житомирська політехніка». URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/84.pdf>
17. Харчук. С. А. (б. д.). СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ. Журнал Економіка та держава - наукове фахове видання України з питань економіки. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2015/26.pdf.
18. Харченко Н.В. Управління власним капіталом акціонерного товариства / Н.В. Харченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. — 2011. — № 3. Т. 1. — С. 273—278.
19. Гейдор А.П. Формування та функціонування системи управління капіталом підприємства / А.П. Гейдор. — Перемишль: Наука та освіта, 2010. — С. 59—63.

ДОДАТКИ

Додаток А

	На кінець звітнього періоду	На початок звітнього періоду	На початок попереднього періоду
Активи			
<i>Непоточні активи</i>			
Основні засоби	22,099,302	18,075,504	15,086,107
Інвестиційна нерухомість	25,579	26,463	20,576
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	274,607	225,727	235,264
Інвестиції, облік яких ведеться за методом участі в капіталі	194,777	168,934	193,925
Непоточні запаси	252,102	5,813,249	5,692,674
Відстрочені податкові активи	472,028	600,570	632,847
Інші непоточні нефінансові активи	176,766	187,199	290,309
Загальна сума непоточних активів	23,495,161	25,097,646	22,151,702
<i>Поточні активи</i>			
Поточні запаси	3,400,957	3,213,566	4,025,199
Торговельна та інша поточна дебіторська заборгованість	27,278,364	17,335,789	5,155,341
Поточні податкові активи, поточні	556,134	735,253	665,563
Інші поточні фінансові активи	517,262	-	-
Інші поточні нефінансові активи	910,447	305,087	532,061
Грошові кошти та їх еквіваленти	1,177,455	698,533	560,027
Загальна сума поточних активів за винятком непоточних активів або груп вибуття, класифікованих як утримувані для продажу або утримувані для виплат власникам	33,840,619	22,288,228	10,938,191
Загальна сума поточних активів	33,840,619	22,288,228	10,938,191
Загальна сума активів	57,335,780	47,385,874	33,089,893
Власний капітал та зобов'язання			
<i>Власний капітал</i>			
Статутний капітал	3,087,600	3,087,600	3,087,600
Нерозподілений прибуток	35,304,752	24,658,486	13,509,676
Емісійний дохід	4,182,890	4,182,890	4,182,890
Актuarні різниці (прибутки/збитки)	(255,323)	(452,023)	(423,404)
Інша частка участі в капіталі	463,140	285,354	285,354
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства	42,783,059	31,762,307	20,642,116
Частки участі, що не забезпечують контролю	35	35	35
Загальна сума власного капіталу	42,783,094	31,762,342	20,642,151

Додаток Б

	тис. грн	
	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду
Активи		
Непоточні активи		
Основні засоби	14,344,763	22,099,302
Інвестиційна нерухомість	28,029	25,579
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	171,012	274,607
Інвестиції, облік яких ведеться за методом участі в капіталі	191,824	194,777
Непоточні запаси	336,921	282,102
Відстрочені податкові активи	206,296	472,028
Інші непоточні нефінансові активи	171,476	176,766
Загальна сума непоточних активів	15,447,321	23,495,161
Поточні активи		
Поточні запаси	4,508,617	3,400,957
Торговельна та інша поточна дебіторська заборгованість	27,167,204	27,278,364
Поточні податкові активи, поточні	2,024,177	556,134
Інші поточні фінансові активи	43,653	517,262
Інші поточні нефінансові активи	346,992	910,447
Грошові кошти та їх еквіваленти	1,446,478	1,177,455
Загальна сума поточних активів за винятком непоточних активів або груп вибуття, класифікованих як утримувані для продажу або утримувані для виплат власникам	35,537,121	33,840,619
Загальна сума поточних активів	35,537,121	33,840,619
Загальна сума активів	50,984,442	57,335,780
Власний капітал та зобов'язання		
Власний капітал		
Статутний капітал	3,087,600	3,087,600
Нерозподілений прибуток	26,171,815	35,304,752
Емісійний дохід	4,182,890	4,182,890
Актуарні різниці (прибутки/збитки)	(116,081)	(255,323)
Інша частка участі в капіталі	463,140	463,140
Загальна сума власного капіталу, що відноситься до власників материнського підприємства	33,789,364	42,783,059
Частки участі, що не забезпечують контролю	35	35
Загальна сума власного капіталу	33,789,399	42,783,094

Додаток В

	тис. грн.	
	Поточний звітний період	Порівняльний звітний період
Прибуток або збиток		
Прибуток (збиток)		
Дохід від звичайної діяльності	44,245,075	34,697,239
Собівартість реалізації	(18,740,095)	(15,682,923)
Валовий прибуток	25,504,980	19,014,316
Інші доходи	845,241	228,048
Витрати на збут	(2,578,861)	(3,202,782)
Адміністративні витрати	(975,200)	(732,679)
Інша витрата	(7,155,631)	(727,271)
Інші прибутки (збитки)	(531,594)	(655,844)
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	15,108,935	13,923,788
Фінансові доходи	12,142	5,598
Фінансові витрати	(364,117)	(525,985)
Частка прибутку (збитку) асоційованих підприємств та спільних підприємств, облік яких ведеться за методом участі в капіталі	121,821	151,910
Прибуток (збиток) до оподаткування	14,878,781	13,555,311
Податкові доходи (витрати)	(4,055,119)	(2,406,501)
Прибуток (збиток) від діяльності, що триває	10,823,662	11,148,810
Прибуток (збиток)	10,823,662	11,148,810

	Поточний звітний період	Порівняльний звітний період
--	-------------------------	-----------------------------

Прибуток на акцію (для звичайних акцій) (в гривнях)

Базовий прибуток на акцію

Базовий прибуток (збиток) на акцію від діяльності, що триває	34.92	35.96
Загальна сума базового прибутку (збитку) на акцію	34.92	35.96

Додаток Г

	тис. грн	
	Поточний звітний період	Порівняльний звітний період
Прибуток або збиток		
Прибуток (збиток)		
Дохід від звичайної діяльності	22,512,487	44,245,075
Собівартість реалізації	(16,261,260)	(18,740,095)
Валовий прибуток	6,251,227	25,504,980
Інші доходи	276,642	845,241
Витрати на збут	(2,925,503)	(2,578,861)
Адміністративні витрати	(977,568)	(975,200)
Інша витрата	(14,619,070)	(7,155,631)
Інші прибутки (збитки)	4,350,326	(531,594)
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	(7,643,946)	15,108,935
Фінансові доходи	6,575	12,142
Фінансові витрати	(207,197)	(364,117)
Частка прибутку (збитку) асоційованих підприємств та спільних підприємств, облік яких ведеться за методом участі в капіталі	21,722	121,821
Прибуток (збиток) до оподаткування	(7,822,846)	14,878,781
Податкові доходи (витрати)	(1,310,091)	(4,055,119)
Прибуток (збиток) від діяльності, що триває	(9,132,937)	10,823,662
Прибуток (збиток)	(9,132,937)	10,823,662

	Поточний звітний період	Порівняльний звітний період
Прибуток на акцію (для звичайних акцій) (в гривнях)		
Базовий прибуток на акцію		
Базовий прибуток (збиток) на акцію від діяльності, що триває	(29.46)	34.92
Загальна сума базового прибутку (збитку) на акцію	(29.46)	34.92

Додаток Д

			тис. грн.
	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На початок попереднього періоду
Загальна сума власного капіталу	42,783,094	31,762,342	20,642,151
Зобов'язання			
<i>Непоточні зобов'язання</i>			
Непоточне забезпечення			
Непоточне забезпечення на винагороди працівникам	585,605	724,696	640,532
Інше непоточне забезпечення	84,676	55,587	48,153
Загальна сума непоточних забезпечень	670,281	780,283	688,685
Довгострокові банківські кредити	-	-	18,090
Інші непоточні фінансові зобов'язання	60,955	84,624	200,695
Загальна сума непоточних зобов'язань	731,236	864,907	907,470
<i>Поточні зобов'язання</i>			
Поточні забезпечення			
Поточні забезпечення на винагороди працівникам	50,134	48,500	43,814
Загальна сума поточних забезпечень	50,134	48,500	43,814
Торговельна та інша поточна кредиторська заборгованість	1,753,144	1,319,707	1,542,089
Поточні податкові зобов'язання, поточні	840,596	1,338,571	249,012
Інші поточні фінансові зобов'язання	11,174,627	11,589,890	9,704,160
Інші поточні нефінансові зобов'язання	2,949	461,957	1,197
Загальна сума поточних зобов'язань за винятком зобов'язань, включених до груп вибуття, класифікованих як утримувані для продажу	13,821,450	14,758,625	11,540,272
Загальна сума поточних зобов'язань	13,821,450	14,758,625	11,540,272
Загальна сума зобов'язань	14,552,686	15,623,532	12,447,742
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань	57,335,780	47,385,874	33,089,893

Додаток Е

	ТИС. ГРН	
	На кінець звітної періоду	На початок звітної періоду
Непоточне забезпечення		
Непоточне забезпечення на винагороди працівникам	482,969	585,605
Інше непоточне забезпечення	138,783	84,676
Загальна сума непоточних забезпечень	621,752	670,281
Інші непоточні фінансові зобов'язання	63,081	60,955
Загальна сума непоточних зобов'язань	684,833	731,236
Поточні зобов'язання		
Поточні забезпечення		
Поточні забезпечення на винагороди працівникам	53,293	50,134
Загальна сума поточних забезпечень	53,293	50,134
Торговельна та інша поточна кредиторська заборгованість	2,287,940	1,753,144
Поточні податкові зобов'язання, поточні	60,067	840,596
Інші поточні фінансові зобов'язання	14,037,233	11,174,627
Інші поточні нефінансові зобов'язання	1,617	2,949
Загальна сума поточних зобов'язань за винятком зобов'язань, включених до груп вибуття, класифікованих як утримувані для продажу	16,510,210	13,821,450
Загальна сума поточних зобов'язань	16,510,210	13,821,450
Загальна сума зобов'язань	17,195,043	14,552,686
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань	50,984,442	57,335,780

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра

Тема: Управління капіталом підприємства

Автор: Ковтун Валентин Сергійович

Науковий керівник: Дем'янчук Ольга Іванівна, професор, доктор економічних наук

Захищена ".....".....2023 року.

Короткий зміст праці:

В кваліфікаційній роботі автором було встановлено, що капітал є головною економічною базою створення та розвитку підприємства при цьому в процесі своєї діяльності забезпечує інтереси власників, персоналу та держави.

Було узагальнено та охарактеризовано сутність капіталу підприємства, його значення та функції у фінансово-господарській діяльності підприємства. Описано основні джерела фінансування капіталу, названо основні методи та механізми управління капіталом та описано систему оцінки ефективності управління власним капіталом .

Аналіз капіталу ПАТ "Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат" показав зменшення рентабельності капіталу підприємства, збитки у 2022 році та загальне зменшення показників фінансової стійкості протягом аналізованого періоду. Основною причиною таких негативних тенденцій є військова агресія із боку РФ.

Головними шляхами покращення системи управління капіталом підприємства було визначено: розробку нових та удосконалення існуючих механізмів управління капіталом підприємства, спрямування ресурсів підприємства на пошук фахівців та менеджерів для збільшення ефективності управління капіталом підприємства шляхом налагодження механізмів управління капіталом, підвищення кваліфікації персоналу для забезпечення розвитку підприємства, що в свою чергу збільшить прибуток та забезпечить розвиток у майбутньому, тимчасово скоротити несуттєві витрати через складну економіко-політичну ситуацію в країні.

.....

(підпис автора)

